גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ

נִפְלָאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

התיקון כולל שלשה שלבים: קודם כל, **כח נפשי לעבור את המשבר** —
"חֲבִי כְמְעַט רָגַע עַד יַעֲבָר זָעַם", כוחו של אברם העברי,
הכח לעבור את הנהר השוטף. בהמשך, **הכח לתקן את סבת המשבר**,
על ידי תהליך יעוץ עמוק, פסיכואנליזה של הקדושה,
בעזרת משפיע חסידי טוב — יועץ של תורת הנפש. והתכלית של הכל,
הכח לצמוח מחדש מתוך המשבר, דילוג שבאין־ערוך מהמצב הקודם
באימוץ תפיסת עולם חדשה וקבלת שליחות שמחה מהרבי —
"צמח שמו ומתחתיו יצמח".

[מתוך השיעור 'צמיחה מתוך משבר']

תצוה־זכור תשפ"ה

345 | שנה שביעית

תצוה־זכור ה'תשפ"ה

05 **"מתחתיו יצמח"**
נקודה מעובדת
צמיחה פוסט־טראומטית –
גילוי ניצוץ משיח

06 **צמיחה מתוך משבר**
התבוננות בהגותו של ויקטור פרנקל
שבעת המשברים בעולם התהו

17 **לא לפי התכנית**
התוועדות ליל פורים תשפ"ג (ח"ב)
איך ה' מנהיג את העולם

22 **הסיפור החסידי**
ונהפוך הוא
סיפור לפורים

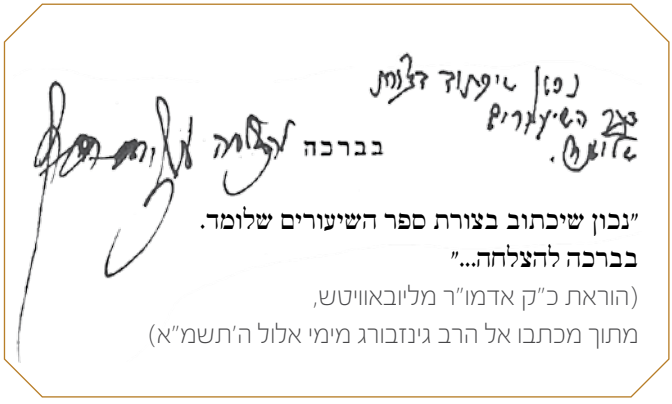
24 **ביאורי תפלה**
אמת ושמחה
להגיע לתפלה מתוך נקודת האמת
וגילוי השמחה

26 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
מענות בנושא שררה לנשים

29 בָּאֲבוֹר עִיקָּרִים
עֲמָלֵק – דַּע אֶת הָאוֹיֵב
רָזִי יְסַפֵּר לָנוּ מַהוּ הַכְּלִי הֵכִי חָשׁוּב
בִּשְׁבִיל מְחִיַּת עֲמָלֵק

העלון מופק ע"י עמותת **אוהבים להיות יהודים**.
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווה

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד. בברכה להצלחה..."
(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל די בכל אתר ואתר ובתוכם לקוראי **נפלאות** שיחי'. לפניכם גליון ל**שבת פרשת תצוה־זכור** מלא בכל טוב – **שיעורים, התוועדויות, צמיחה ממשברים וניחוחות של פורים**.

השבוע בגליון:

שני שיעורים בחלקו הפותח של הגליון – חלקה השלישי של **ההתבוננות בהגותו של ויקטור פרנקל** וחלקה השני של **התוועדות ליל פורים** תשפ"ג.

השיעור הראשון – **צמיחה מתוך משבר** – הוא הסיום, ובמובן מסוים **השיא**, של **סדרת ההתבוננויות בהגותו של ויקטור פרנקל**, שהתפרשה על פני שלשה גליונות. בשיעור עסק הרב ב**משברי הנפש** והציג מבנה מיוחד של **שבעה משברים כנגד שבעת מלכי התהו** כשתרף השיעור הוא **הצמיחה הפוסט־טראומטית שצריכה להגיע מתוך המשבר**, צמיחה **משיחית** שמביאה גאולה לעולם. **תופעה מיוחדת שמופיעה לנגד עינינו** בימים אלה, כששומעים את **הצמיחה המפעימים של החטופים** שחזרו מן השבי.

השיעור השני – **לא לפי התכנית** – הוא **טעימה פורימית** ש'מחממת' אותנו לקראת פורים הבא עלינו לטובה. היא עוסקת ב**דרכים הבלתי־צפויות בהן ה' מנהיג את עולמנו**, "עד דלא ידע", וגם ב**קבלת גרים מעמלק**. את ענייני הפורים תמצאו גם במדור **הסיפור החסידי**. וכמובן, **כולם מוזמנים להתוועדות ליל־פורים המסורתית עם הרב** (פרטים בגב הגליון).

אל תפספסו את **מדור המענות המורחב** – מענות לשאלות שהגיעו **בעקבות הגליון הקודם** מאחת מתלמידות־החכמים ונשות־הצבור הבולטות בימינו.

והעיקר: **בשבוע הבא עלינו לטובה מסיימים את המחזור השני של לימוד הפרק היומי בנ"ך** ו**מתחילים מחדש**. זו **הזדמנות פז** להתאחד בלימוד עם הרב ועם כל התלמידים. באתר derechaim.info עולות לקראת שבת **חוברות עם הלימוד השבועי**, ולקראת המחזור החדש צפויה **הפתעה מיוחדת** שתשדרג את הלימוד, בע"ה. אל תחמיצו את ההזדמנות – קפצו על רכבת הלימוד, "**הדור קבלוה**" בימי הפורים!

שבת שלום ומבורך ומחיית עמלק שמחה,
המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת כי־תשא הבעל"ט:

נ"ך יומי – דברי הימים ב' פרקים לה־לו, יהושע פרקים א־ה; **משנה – בבא בתרא** פרק ו.

לכבוד

ראש הממשלה מר בנימין נתניהו נ"י

שר הבטחון, מר ישראל כ"ץ נ"י

שר האוצר ושר במשרד הבטחון, בצלאל סמוטריץ' נ"י

שלום רב!

הנידון: **חזרת ישיבת עוד־יוסף־חי לקבר יוסף הצדיק**

העיר שכם היא שער הכניסה לארץ ישראל. כאן המקום הראשון אליו הגיע אברהם אבינו אבי האומה, "וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בָּאָרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֶם עַד אֵלוֹן מוֹרֶה", וכאן נאמר לו לראשונה מאת הקב"ה "לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת". לכאן הגיע יעקב אבינו בשובו לארץ, "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם... וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה... וַיִּצֶּב שָׁם מִזְבֵּחַ". לכאן הגיע יהושע בן נון עם בני ישראל בראשית כיבוש הארץ, לכרות ברית על קיום התורה בהר גריזים והר עיבל.

העיר שכם היא מקומו של יוסף הצדיק, "וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ", מכאן נמכר יוסף ולכאן הובא לקבורה – לתקן את האחווה במקום בו נעשו ישראל "ערבים זה לזה". "וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה". דמותו של יוסף הצדיק מסמלת אהבת אחים, נאמנות ושמירת ברית בכל תנאי, וחתירה להגשמת החלומות הגדולים "לתקן עולם במלכות ש־די".

גם בדורות החורבן והגלות, נמנתה שכם על "ערי הקודש" החשובות בארץ, בה התקיים ישוב יהודי במשך דורות רבים, ועולי רגל היו מגיעים לפקוד את קבר יוסף הצדיק.

לאחר מלחמת ששת הימים, חזר עם ישראל לפקוד את שכם וקבר יוסף, ונעשו נסיונות להתיישבות יהודית במקום. בפועל, ישיבת "עוד יוסף חי" שכנה במשך עשרים שנה רצופות בקבר יוסף הצדיק (בין השנים תשמ"ב־תשס"א), בתיאום עם המועצה האזורית שומרון ורשויות המדינה.

האחיזה היהודית בקבר יוסף, האזרחית והצבאית, נמשכה גם בתנאים הקשים מאז "הסכמי אוסלו" – בעקבותיהם נמסרה העיר שכם לשליטת אויבי ישראל – עד נסיגת צה"ל מקבר יוסף בתחילת שנת תשס"א, נסיגה שלוותה בתחושת השפלה לאומית (כמו בהפקרת החייל מדחת יוסוף והרצחו של תלמיד הישיבה הלל ליברמן הי"ד).

ישיבת עוד יוסף חי גלתה מקבר יוסף, אך היא דורשת ומצפה ונכונה בכל רגע לשוב למקומה במתחם בית המדרש בסמוך לקבר יוסף. בכל השנים מאז הנסיגה מקבר יוסף, מאות ואלפי יהודים ממשיכים לפקוד את המקום דרך קבע, בכניסות מיוחדות המתקיימות באבטחת צה"ל, אך הדרישה הציבורית היא לחדש את הנוכחות הקבועה, כבעלי־הבית ולא כאורחים, לאור היום ולא באישון לילה. יש לציין כי השבת הנוכחות הקבועה לקבר יוסף היא זכות ברורה שאינה סותרת הסכם מדיני כלשהו, ותלויה אך ורק בהחלטה שלנו והוראה לדרג המבצע.

כיום יותר מתמיד, הגיעה השעה לחזור בעזרת ה' לשכם ולקבר יוסף הצדיק. המשימה הלאומית הראשונה במעלה של חיסול ארגוני המחבלים וביעור חממות הטרור, מחייבת פעולה צבאית מקיפה ויסודית בעיר שכם וסביבותיה. החזרת הנוכחות היהודית (הצבאית והאזרחית) לעיר שכם בכלל, ולקבר יוסף הצדיק בפרט – היא צו־השעה וצעד ראשון לתיקון החרפה והעוול, החזרת הכבוד הלאומי וזקיפות הקומה, "ואולך אתכם קוממיות", וצעד משמעותי של נצחון בעזרת ה'.

בברכה, **הרב יצחק גינזבורג**

ראש ישיבת עוד יוסף חי

רוצים להבין עוד?
עברו לשיעור בעמי הבא

נקודה

מעובדת מתוך שיעור

"מתחתיו יצמח"

ההיסטוריה של עולמנו רצופה משברים, כבר מראשית בריאתו — "וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם". גם כפרטים, כל אדם עובר בימי חייו משברים שונים, טראומות המערערות את יציבותו הנפשית, והפסיכולוגיה עוסקת בעיקר בהתמודדות עם המשברים הללו והמשקעים שהם מותירים בנפש.

בפרט, ישנם שבעת סוגי משברים (המכוונים כנגד שבעת מלכי התהו שנשברו ומתו): התמוטטות עצבים, ברמותיה המשתנות; משבר־אהבה, ניכור, בו אדם מרגיש ש'אף אחד לא אוהב אותי' (וגרוע מכך: 'כולם שונאים אותי, אני טיפוס שנוא'); חווית פגיעה מהעולם, המגיעה עד כדי פרנויה; משבר חברתי, הרגשת ניכור וחוסר־יכולת להשתלב בחברה; חווית כשלון, מתוכה נדמה לאדם שהוא 'שליימזל' ולא־יוצלח; משבר של שלום בית, בין איש לאשתו ובין אדם למשפחתו; תחושת ריקנות וחוסר משמעות.

אכן, כלל גדול הוא שכל ירידה היא צורך עליה: בבריאת העולם "ברישא חשוכא והדר נהורא", עולם התהו שנשבר קדם לתיקון הטוב בעיני ה'. אחרי המבול נברא עולם חדש ונכרתה ברית חדשה עם האנושות. מגלות מצרים נולד העם וקבלנו את התורה. כל משבר בתולדות עם ישראל גרם להעמקה והרחבה בתורה שבעל פה. חורבן הבית היה לצורך גלות שבסופה גאולה מוחלטת ובנין בית שלישי נצחי.

גם בחיי הפרט צריך לדעת שתכלית כל טראומה היא הצמחת האדם למחוזות חדשים — להקנות לו תפיסות עולם חדשות ולתת לו כיוון חדש של שליחות בעולם. תוך כדי המשבר עצמו, צריך כח לצלוח אותו בלי להתמוטט. בהמשך נדרשת האמונה שאפשר להחזיר את הגלגל לאחור, לחזור למציאות שהיתה לפני השבירה. אבל העיקר הוא להגיע לתכלית המשבר — צמיחה חדשה, שלא היתה אפשרית בלעדיו. בלשונו של ויקטור פרנקל, זו צמיחה פוסט־טראומטית — תופעה שאחוזים עצומים ממי שחוו טראומות מעידים עליה, וככל שהטראומה קשה יותר גם הצמיחה מתוכה גדולה יותר. התחושה שיש משמעות לחיי האדם — הזדמנות לעשות טוב, הממלא את חייו ערך ותוכן — פותרת את משבר־הריקנות, ונותנת כח להתמודד גם עם כל שאר המשברים, תוך זיהוי ההזדמנות לצמיחה שטמונה בהם.

מי שמבטא את התופעה הזו יותר מכל הוא המשיח, המזדהה עם כל המשברים והצרות שעברו על עם ישראל (ועל העולם כולו) בכל ההיסטוריה, חווה את כאביהם וסובל מחוליים בגוף ובנפש, אך מתוך כל אלה צומח ומצמיח גאולה — "אִישׁ צֶמַח שְׁמוֹ וּמִתַּחְתָּיו [היינו מתוך החוויות הנמוכות ביותר] יִצְמָח וּבָנָה אֶת הֵיכַל הוי'", "והוי' חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים וְחֵפֶץ הוי' בְּיָדוֹ יִצְלָח". לכן הדרך לביאת המשיח היא "אורות דתהו [שחוללו את משבר שבירת הכלים] בכלים דתיקון [תפיסות ודרכי־שליחות חדשות ומתוקנות]". וכך, גם כאשר כל אדם צומח מתוך משבר פרטי שעובר עליו הוא מגלה את ניצוץ המשיח שבנשמתו, ובכך מביא גאולה לנפשו שלו וגם לעולם כולו.

שיעור

התבוננות בהגותו של ויקטור פרנקל (ח"ג)

צמיחה מתוך משבר

קיצור מהלך השיעור

הגותו של **ויקטור פרנקל**, מחלוצי **הפסיכולוגיה החיובית**, היא החלק החיובי והקרוב ביותר ל**דרך החסידות** של הפסיכולוגיה בעת החדשה. בשיעור ארוך למרצות צוות תורת הנפש עסק הרב בהגותו וברר אותה לאור החסידות, העמיק בה ונפח בה **נשמה יתרה**. השבוע נדפס החלק השלישי (והאחרון בינתים) של השיעור, בו מתייחס הרב ל**אבן־יסוד** חשובה מאד בפסיכולוגיה שלו, שבהחלט משמשת אבן־יסוד גם בגישה החסידית למשברים נפשיים – **צמיחה פוסט־טראומטית**. חלק זה עומד בפני עצמו, וניתן לקרוא אותו גם בלי שני החלקים הקודמים.

פרק א מנתח את התופעה ומוצא לה **מקורות** בחז"ל, בתולדות העולם ובהתפתחות התורה שבעל פה, כשגולת הכותרת היא **צמיחת המשיח** לה אנו מצפים. **פרק ב** מנתח את **שבירת מלכי עולם התהו** ומיתתם כשבעה **סוגים של משבר נפשי** – חידוש נפלא, שבעצם היה ראוי לקבוע ברכה לעצמו כשיעור (או סדרת שיעורים...) – עם התווית־דרך של התורה כיצד למצוא את **הדרך לתיקון ולצמיחה מתוך השבירה**.

בימים אלו, כאשר רואים את עוצמת **החיבור לאמונה והזהות היהודית של החטופים** שהשתחררו מהשבי, גוברת ההשתאות מול הצמיחה המופלאה בתוך ומתוך המשבר ומתחזקת התקוה לחזרתם בבריאות הגוף והנפש גם של שאר החטופים. יצוין שהשיעור עצמו ניתן ביום ההולדת של אחד החטופים – אבינתן בן דיצה תרצה שי' – ובנוכחות אמו (המרצה בתורת הנפש) ואחיותיו, ויהי רצון שישתחרר בקרוב עם שאר החטופים, "וּפְדוּיֵי הוי' יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה"!

א. "מתחתיו יצמח"

צמיחה פוסט־טראומטית

דברנו על שני יסודות עיקריים אצל ויקטור פרנקל – חיפוש המשמעות כמניע העיקרי של האדם והגדרת האמונה כמשמעות־על או על־משמעות. צריך להזכיר עוד נושא, החשוב ביותר אצלו, גם באופן אישי – צמיחה פוסט־טראומטית. הוא היה בשואה, אבד את כל

המשפחה — חוץ מאחות אחת — ויצא מכל זה בצמיחה רוחנית. היום עושים הרבה מחקרים על אנשים שעברו טראומה. במחקרים השונים יש מספרים שונים באופן משמעותי בשאלה כמה אנשים אחרי טראומה אומרים שחוו צמיחה רוחנית מתוך הטראומה — נע בין שלשים אחוז לשבעים אחוז[א]. מעניין במיוחד שדווקא האנשים שעברו טראומות הכי קשות הם גם אלו שאומרים בצורה הכי מובהקת שיצאו מהן בצמיחה.

> דווקא האנשים שעברו טראומות הכי קשות הם גם אלו שאומרים בצורה הכי מובהקת שיצאו מהן בצמיחה

נושא עיקרי של הפסיכולוגיה הוא איך אדם מתמודד עם טראומה. הפסיכולוג הטוב, היועץ הטוב, הוא זה שמעודד את מי שעבר טראומה ומדריך אותו — כאילו משקה אותו, כמו שמשקים צמח — שמתוך הטראומה הוא יצמח. מדגישים שצמיחה היא לא חזרה למצב הקודם. יש יועצים שכאשר יש לאדם משבר אומרים 'הלואי שיחזור למה שהיה קודם'. צריך לשלול זאת, המטרה לא לחזור למה שהיית, אלא להתקדם — במה שנקרא דילוג קוואנטי — למקום אחר לגמרי, דווקא בגלל חווית המשבר.

כמו שכבר הזכרנו (בחלקים קודמים של השיעור), בספר שלנו על פסיכולוגיה לאור החסידות, 'להפוך את החשך לאור', הפסוק העיקרי הוא "דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה וְדָבָר טוֹב יְשַׂמְּחֶנָּה"[ב] (עם שלשת הפירושים שלו, בסדר של הכנעה־הבדלה־המתקה — "ישחנה"־ישפילנה, כפשט הפסוק; "ישׂיחנה מדעתו"; ו"ישׂיחנה לאחרים", כדרשות חז"ל עליו[ג]). הטראומה, ה"דאגה בלב איש", יכולה להיות דבר חיובי שיש מתוכו צמיחה חיובית — "ודבר טוב ישמחנה" (**שמח־צמח** מתחלפים, כפי שדברנו הרבה פעמים[ד]). לשם כך צריך יועץ, עוזר, שאפשר לקיים בו "ישיחנה לאחרים". כתוב בלוח "היום יום"[ה] שהאחר שמשיחים באזניו את הדאגה צריך להיות ידיד נפש שלך. במושגי הפסיכולוגיה, הכוונה שיש בין היועץ והמתייעץ מערכת יחסים על־אישית (transpersonal relationship). כלומר, על היועץ והמתייעץ להתכלל לגמרי אחד בתוך השני — שיהיה ביניהם קשר עצמי (מה שבא, כמובן, מתוך אהבה גדולה) — ואז יכולה להיות טרנספורמציה ביניהם והיועץ יכול לעזור למטופל לצמוח מתוך המשבר.

אור חדש

מה היא הצמיחה החדשה? החוקרים מדברים בעיקר על כך שהאדם שעבר טראומה מקבל השקפות עולם חדשות, רואה את העולם בעינים שונות, אחרות, יש לו משמעות חדשה לחיים[ו]

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי ט"ו בשבט תשפ"ה – כפ"ח.

א בשתי האפשרויות היחס הוא 30 מול 70 – **ג** ראשונות מול **ז** תחתונות – השאלה היא רק האם אלו שחוו את הצמיחה מתוך הטראומה הם הג"ר או הז"ת. בפרק ב יתבארו שבעה סוגי משברים, כנגד שבירת הכלים ב־**ז** תחתונות, וממילא מתבקש לנטות לכך שהצמיחה מתוך משבר שייכת דווקא לתחום המדות, לז"ת, ולהרבות בכך את הצומחים מתוך המשבר...

ב משלי יב, כה.

ג יומא עה, א; סוטה מב, ב; סנהדרין ק, ב.

ד ראה לדוגמה שיעור כ"ח אדר תשע"ה, ובריבוי מקומות.

ה "היום יום" כ"ה סיון.

ו ורמז: **צמח** ר"ת **צ**מיחה (שהיא) **מ**שמעות **ח**דשה (לחיים). **צמיחה משמעות חדשה** עולה 1326, **אמונה** פעמים **אהבה** (שתי התכונות העיקריות של אברהם אבינו, הדמות ממנו שואבים את הכח לרפא דאגות ומשברים, כפי שהתבאר בחלק הקודם של השיעור – נדפס בגליון הקודם). משמעות חדשה באה על ידי מים חיים המצמיחים כל מיני תענוג רוחני – **עץ חיים** (**צמח** ועוד **מים**) שבתוך הגן (בראשית ב, ט). כלומר, צמיחה פוסט־טראומטית היא עליה מעץ הדעת (קליפת נגה) לעץ החיים, עד שזוכים ל"וחי לעלם" (שם ג, כב), כאשר הטראומה היא בעצם המעבר של הכְּרֻבים ולהט החרב המתהפכת ששם ה' לשמור את דרך עץ החיים, שבסוד "דרך ארץ [התחזקות לאחר טראומה] קדמה לתורה ['עץ חיים היא למחזיקים בה', היינו למתחזקים כדי להגיע אליה]" (תנדב"א פ"א ובכ"ד), והיינו ה"תורה חדשה" של משיח, משמעות חדשה לחיים.

המדרש מונה חמשה אנשים שעברו טראומה כבדה וצמחו מתוכה ל"עולם חדש" – נח, יוסף הצדיק, משה, איוב ומרדכי

ומתוך כך הוא גם מתחיל לממש את השליחות האמתית שה' רוצה ממנו. בלשון חז"ל[ז] יש ביטוי שאדם רואה עולם חדש — "כל מי שנאמר בו 'היה' ראה עולם חדש" ("היה" גם לשון שבירה[ח], כמו שדורשים[ט] על "והארץ היתה תהו ובהו"[י]). המדרש מונה חמשה אנשים שעברו טראומה כבדה וצמחו מתוכה ל"עולם חדש" — נח (שחווה את חורבן כל העולם ויצא מהתבה לעולם חדש), יוסף הצדיק (שהתענה כעבד ואסיר במצרים ויצא כשליט על מצרים)[יא], משה (שברח מפני פרעה ובסופו של דבר הטביעו בים סוף), איוב (שסבל יסורים בלתי נתפסים ובסוף ה' כפל את ברכתו הראשונה) ומרדכי (שבתחלה יצא בלבוש שק ואפר והיה "מתוקן לצליבה" ובסוף "צולב את צוליביו" ויוצא מלפני המלך בלבוש מלכות, כראש לכל צדיקי דורו)[יב].

זהו, בעצם, הסדר של כל העולם: כתוב "ברישא חשוכא והדר נהורא"[יג] — ה' ברא את העולם קודם כל עם שבירה, עם התמוטטות, "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום", ורק אחר כך הוא ברא את האור, "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור"[יד]. האור הוא הצמיחה הפוסט־טראומטית של העולם כולו.

צמיחת התורה שבעל פה

את התופעה של צמיחה דווקא אחרי טראומה מציין הנצי"ב מוואלז'ין[טו] כתופעה היסטורית בלתי־מובנת ביחס לתורה שבעל פה. הוא מפרש ש"משה ידבר והאלהים יעננו בקול"[טז] מתייחס לתורה שבעל פה — מה ש"משה ידבר" בלשונו שלו, ולא בלשון הקב"ה כמו התורה שבכתב, וה' מזהיר שכל ישראל ישמעו לו ו"יעננו בקול", "יתן כח בקולו שיהיה נשמע לכל עם ישראל" (ואף שמסירת התורה שבעל פה ממשה לכל ישראל היתה בהמשך, הדבר כתוב עוד לפני מתן תורה כדי להדגיש שאי אפשר לקבל את התורה שבכתב אפילו לרגע אחד בלי שמתחברת אליה ומסבירה אותה התורה שבעל פה, על ידי משה רבינו שבכל דור ודור). על גבי כך הוא מציין:

והנה היה קול השופר הולך וחזק מאד משונה מדרך קול שופר שבתחלתו הוא חזק ומשפיל והולך וכדתניא במכילתא. כדי להניד לעם ה' הפלא

ז בראשית רבה ל, ח ואסתר רבה ו, ג (בשינויים מעטים).

ח ספר השרשים לרד"ק ערך 'היה' (וראה גם מחברת מנחם אות ה').

ט ראה גם עמודיה שבעה בא הערה כח.

י בראשית א, ב.

יא יוסף הצדיק, לאחר משבר הרעב, משפיע שבר השובר את הרעב – שבר של תחית המתים ממש, כאשר על ידי שבירת הקליפה מתגלה הפרי הטוב, פרי עץ חיים (ראה לעיל הערה ו). **שבר** הוא לשון קנין, סוד עולם האצילות (עולם הקנין) – עולם התיקון של שברי הכלים דתהו – וגם לשון בטחון, כבפסוק "שִׁבְרוּ על הוי' אלהיו" (תהלים קמו, ה). כלומר, בשרש **שבר** – כבשרשים רבים בלשון הקדש – יש דבר והיפוכו, שבירה ותיקונה, ודוק היטב.

יב והנה, עולם חדש במילוי (**עין וו למד מם חית דלת שין**) עולה 1508, **חן־נח** פעמים **הוי**', סוד "**נח** מצא **חן** בעיני **הוי**'" (בראשית ו, ח), להראות לו עולם חדש בעינים חדשות של ה'. נמצא ש"הכל הולך אחר הפתיחה" – כל חמש הדמויות שבמדרש הן 'גלגולים' של נח, שדווקא הוא ראה "עולם חדש" כפשוטו. וכך יש לדרוש: "אלה תולדת נח נח [היינו שיש נח אחרי נח] איש צדיק [רמז ליוסף הצדיק] תמים [רמז למשה רבינו, שנולד מהול־תמים] היה בדֹרֹתיו את האלהים [רמז לאיוב, בו מודגש שהיה ירא אלהים] התהלך נח [רמז למרדכי – 'נעוץ סופן בתחלתן' – שהוא בסוד היסוד העובר את יסוד הנוקבא להאיר בבריאה, כפי שנח הוא יסוד אבא הנכנס לתבה, יסוד אמא, ועובר משם למדות, וד"ל]" (שם פסוק ט), ודוק היטב.
בהקבלה פשוטה, **נח־יוסף־משה־איוב־מרדכי** הם כנגד **חכמה־יסוד־דעת־הוד־נצח** (כאשר שתי המערכות עולות ב"פ – היינו שהוא הממוצע ביניהן – **אחשורוש**! ויש לומר שגם הוא ראה עולם חדש, בסוד "אחשורוש", וד"ל). על פי מה שיתבאר בפ"ב, ש"הכל מן האשה", יש לומר שכולם זכו לצמיחה פוסט־טראומטית מכח בנות זוגם – נעמה אסנת צפרה דינה אסתר (ר"ת בגימטריא **עולם**, היינו "עולם חדש" מכח "אשה חדשה"), וד"ל.

יג שבת עז, ב.

יד בראשית א, ג.

טו העמק דבר והרחב דבר לשמות יט, יט.

טז שמות יט, יט.

שבתורה שבעל פה. שכל מה שיתאחר הזמן יתחזק יותר ויותר. אמנם בא זה הקול מן העשן הנורא להודיע כי כמו עשן הוא משל על חשכת הצרות ושאין איש רואה מה נעשה בו כמו שביארנו במעמד ברית בה"ב ענין והנה תנור עשן וגו' כך תוקף הגלות יהא גורם לחזק זה הקול דאלו היו ישראל בשלוה בא"י לא היה מתחזק כח תורה שבע"פ כ"כ וכמו שהיה בבית ראשון. ורק מעת שראה יאשיהו המלך את הגלות החל להקים את התורה ע"י שהזהיר את הלוים המבינים להגדיל תורה שבע"פ... וכן בכל משך הגלות הצרות גורמות להגדיל תורה. והיינו קיום ישראל שלא יאבדו... אמנם אין שכל האדם להבין האיך קושי הגלות נותן להגדיל תורה שבע"פ. אבל אנו רואין שכן הוא.

קול השופר שהולך וחזק מאד רומז לכך שהתורה שבעל פה משתפרת[יז], מתרחבת ומשתכללת מדור לדור (ב'דילוג' כזה, עד שכאשר משה רבינו שומע את דרשות רבי עקיבא על תורתו שלו הוא אינו מבין אותן ותש כוחו, עד שהוא שומע אותו אומר במפורש שדבריו הם "הלכה למשה מסיני"[יח]), והחידוש הוא שה'דילוגים' העיקריים בתורה הם דווקא בעקבות קושי הגלות, אור חדש שמופיע מתוך העשן והחשך. הצמיחה הפוסט־טראומטית היא תפיסה חדשה של האדם, שינוי השקפת עולם, והשקפת העולם של עם ישראל היא התורה. הטראומות של עם ישראל מצמיחות אצלנו תפיסת־עולם חדשה, כלומר מבט תורני חדש — רובד חדש של תורה שבעל פה, שמסביר מחדש את התורה שבכתב ואת המציאות של העולם שסובב אותנו (ומתוך כך, כמובן, גם תיקון של העולם — "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש אסתכל באורייתא ומקיים עלמא"[יט]).

> הצמיחה הפוסט־טראומטית היא תפיסה חדשה של האדם, שינוי השקפת עולם, והשקפת העולם של עם ישראל היא התורה

דוגמה קרובה לדורנו היא הצמיחה של תורת החסידות, דרך הבעל שם טוב, אחרי מאורעות ת"ח ות"ט. זה לא היה מיד — הבעל שם טוב נולד חמשים שנה אחרי המאורעות והתורה שלו התפרסמה מאה שנה ויותר אחריהן. מה הדוגמה בדור שלנו? מי שדוגל בהשקפות ציוניות יגיד שרואים באופן ברור — אחרי השואה הנוראה קמה המדינה (שהוא אפילו יגדיר כ"ראשית צמיחת גאולתנו"). היו מי שרצו לכתחילה שהתרבות הקודמת של היהדות תהרס, ואז יהיה אפשר להגשים את חלום הציונות, ובאמת כך קרה בשואה. הרבי הקודם, כ"ק אדמו"ר הריי"צ, אמר על הקמת המדינה ש'החליפו את המשיח בסוכריה'[כ], במקום הצמיחה שהיתה יכולה להיות הסתפקו במשהו קטן. בכל אופן, אי אפשר להכחיש שבאמת יש חידוש שלא היה כאלפיים שנה, כמעט לא היינו בארץ ישראל ובוודאי לא היתה לנו ריבונות, והוא קרה כמעט מיד אחרי השואה, תוך כשלש שנים. זו צמיחה גשמית, אבל הצמיחה הרוחנית האמתית לוקחת יותר זמן. אם פרסום תורת הבעל שם טוב לקח מאה שנה מת"ח ות"ט, הצמיחה הרוחנית אחרי השואה — שהיתה קשה בלי־השוואה למאורעות ת"ח ות"ט — יכולה להמשך עוד יותר זמן (מצד שני, הקדמה הטכנולוגית היום, שהופכת למהירה מדור לדור, מלמדת שהדורות היום מתקדמים יותר מהר[כא]...). רבי אייזיק מהומיל

יז ע"פ ויקרא רבה כט, ו.

יח מנחות כט, ב.

יט זהר ח"א קלד, א; ח"ב קסא, א.

כ מובא בגליון באהלי חנה תמוד תש"מ עמ' 17.

כא כך נמסר בשם הרה"ח רבי שלמה־חיים קסלמן ע"ה, שעל אף התביעה להכנה לפני כניסה לרבי - שנדרשת היום כבדורות עברו - ההכנה עצמה יכולה להעשות בזמן קצר יותר.

אמר לפני פטירתו שבשביל משיח צריך 'סדר חדש' (כשהכוונה ל'סדר' של ראשית החסידות, מורנו הבעל שם טוב, הרב המגיד ממעזריטש ואדמו"ר הזקן)[כב] — מתוך המשבר של השואה צריך להוולד בעל שם טוב חדש.

"צמח שמו ומתחתיו יצמח"

נפרש תופעה זו לפי מה שכתוב לגבי המשיח — "צמח שמו ומתחתיו יצמח"[כג]. "צמח" הוא לשון צמיחה, כמובן, וכתוב ש"מתחתיו יצמח". מה הכוונה? לפי הפירוש שלנו עכשיו, הצמיחה שלו היא מתוך הטראומה שהוא עבר בחיים.

לאחרונה למדנו[כד] שהמשבר של המשיח הכרחי בשביל שהדמות שלו תתקבל בעולם. ברגש של העולם הלא־יהודי, עולם של עבודה זרה, הדמות של משיח נתפסת כבחור חמד שמת מיתה טראגית — זה מתחיל בתנ"ך מעבודה זרה שנקראת תמוז, שהנשים היו מבכות, וממשיך באותו האיש והלאה. הדימוי הזה הופך את המשיח לאטרקטיבי, נותן לו כריזמה, בעיני כל העולם הלא־יהודי. אנחנו רוצים שהמשיח יבוא לכל העולם, אז הוא צריך שתהיה לו גם הכריזמה הזו. איך יתכן? הסברנו שאם הוא עובר משבר רציני, עד כדי התמוטטות, הוא נחשב כמת, כמו שכתוב בזהר ש"מאן דנפיל מדרגיה איקרי מת"[כה]. אם הוא עובר משבר רציני, טראומה רצינית, ומתוך כך קם וצומח — צמיחה פוסט־טראומטית — הוא יכול להיות משיח, גם בעיני כל העולם. ישעיהו הנביא מאריך בפרק נג[כו] לתאר את הטראומות האישיות של המשיח וצמיחתו הפלאית מתוכן, כשהפסוק שמסכם בצורה הטובה זאת ביותר הוא "וַיהוה' חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי, אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ, יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים, וְחֵפֶץ הוי' בְּיָדוֹ יִצְלָח"[כז].

> רבי אייזיק מהומיל אמר לפני פטירתו שבשביל משיח צריך 'סדר חדש' – מתוך המשבר של השואה צריך להוולד בעל שם טוב חדש

אבל מעבר לשבירה האישית, המשיח מזדהה עם כל המשברים של עם ישראל — ושל כל העולם — בכל ההיסטוריה. הוא מרגיש את כל המשברים של כל הדורות ו"מתחתיו יצמח". הרבי אומר שהנוסחה המשיחית היא "אורות דתהו בכלים דתיקון"[כח] — "אורות דתהו" הם אורות תקיפים מאד, ששברו את כליהם הבלתי־מפותחים, והעבודה היא להמשיך אותם בכלים דתיקון, בתפיסות מחודשות ומתוקנות, עד ל"תורה חדשה"[כט] של המשיח (כמו שהסברנו,

---

כב לשמע אזן מדור רי"א מהומיל אות ה.

כג זכריה ו, יב.

כד שיעור אור ל־ד' שבט – נדפס בגליון משפטים – השתא (הערה מט).

כה זהר ח"ג קלה, ב.

כו ויעוי"ש בפרק כולו:

מִי הֶאֱמִין לִשְׁמֻעָתֵנוּ וּזְרוֹעַ הוי' עַל מִי נִגְלָתָה. וַיַּעַל כְּיוֹנֵק לְפָנָיו וְכַשֹּׁרֶשׁ מֵאֶרֶץ צִיָּה לֹא תֹאַר לוֹ וְלֹא הָדָר וְנִרְאֵהוּ וְלֹא מַרְאֶה וְנֶחְמְדֵהוּ. נִבְזֶה וַחֲדַל אִישִׁים אִישׁ מַכְאֹבוֹת וִידוּעַ חֹלִי וּכְמַסְתֵּר פָּנִים מִמֶּנּוּ נִבְזֶה וְלֹא חֲשַׁבְנֵהוּ. אָכֵן חֳלָיֵנוּ הוּא נָשָׂא וּמַכְאֹבֵינוּ סְבָלָם וַאֲנַחְנוּ חֲשַׁבְנֵהוּ נָגוּעַ מֻכֵּה אֱלֹהִים וּמְעֻנֶּה. וְהוּא מְחֹלָל מִפְּשָׁעֵנוּ מְדֻכָּא מֵעֲוֹנֹתֵינוּ מוּסַר שְׁלוֹמֵנוּ עָלָיו וּבַחֲבֻרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. כֻּלָּנוּ כַּצֹּאן תָּעִינוּ אִישׁ לְדַרְכּוֹ פָּנִינוּ וַהוי' הִפְגִּיעַ בּוֹ אֶת עֲוֹן כֻּלָּנוּ. נִגַּשׂ וְהוּא נַעֲנֶה וְלֹא יִפְתַּח פִּיו כַּשֶּׂה לַטֶּבַח יוּבָל וּכְרָחֵל לִפְנֵי גֹזְזֶיהָ נֶאֱלָמָה וְלֹא יִפְתַּח פִּיו. מֵעֹצֶר וּמִמִּשְׁפָּט לֻקָּח וְאֶת דּוֹרוֹ מִי יְשׂוֹחֵחַ כִּי נִגְזַר מֵאֶרֶץ חַיִּים מִפֶּשַׁע עַמִּי נֶגַע לָמוֹ. וַיִּתֵּן אֶת רְשָׁעִים קִבְרוֹ וְאֶת עָשִׁיר בְּמֹתָיו עַל לֹא חָמָס עָשָׂה וְלֹא מִרְמָה בְּפִיו. וַהוי' חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים וְחֵפֶץ הוי' בְּיָדוֹ יִצְלָח. מֵעֲמַל נַפְשׁוֹ יִרְאֶה יִשְׂבָּע בְּדַעְתּוֹ יַצְדִּיק צַדִּיק עַבְדִּי לָרַבִּים וַעֲוֹנֹתָם הוּא יִסְבֹּל. לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ בָרַבִּים וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ.

כז ישעיה נג, י. ורמזים מובהקים בפסוק: "**יצלח**" עולה **צמח** (סוד הצמיחה הפוסט־טראומטית של המשיח, כנ"ל). כל הפסוק, המורכב מ־**ד** לשונות של **ד** מילים, עולה 3066, **מב** פעמים **חכמה**, **אהיה** פעמים **עולם**, היינו **עולם** חדש המתגלה מכח שם **אהיה** (שמשמעותו 'אני עתיד להוליד' עולם חדש מתוך הצרה־הטראומה). הפסוק מורכב מ־**ד** לשונות בנות **ד** מילים, כשהרו"ס של כל לשון עולה 1200, ד"פ (ממוצע) "**רוח אלהים**" (בראשית ב, ב), "רוחו של מלך המשיח" (בראשית רבה ב, ד) ש"מרחפת על פני המים", "בזכות התשובה שנמשלה כמים" (שם), ואז מתוך התהו ובהו וחשך מתקיים "יהי אור", עולם חדש ראיתי, עולמו של מלך המשיח.

כח שיחת כ"ח ניסן תשנ"א.

כט ויקרא רבה יג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).

שאצלנו תפיסה חדשה היא חידוש בתורה שבעל פה). יש "עולם חדש" רק כי זוכרים את העולם הקודם שנשבר, עם כל העוצמות שלו, ואז גם הצמיחה היא בעוצמה חדשה. המשיח משקף בעצמו, בחיים שלו ובתורה שלו, את הצמיחה החדשה של העולם, את האור שבא אחרי החשך, "אור חדש על ציון תאיר"[ל].

ב. שבעה משברים

שבירת עולם התהו

הביטוי צמיחה פוסט־טראומטית משתמש בדימוי של צמיחה. בחסידות מודגש אין־ספור פעמים[לא] כי צמיחה אפשרית רק אחרי שהזרע **נקבר** ו**נרקב** באדמה — רק אחרי משבר מוחלט של המציאות הקודמת. כמו שכבר נרמז, משבר וקבורה הם מושגים שבקבלה שייכים באופן מובהק לשבירת הכלים — שבירת שבעת המלכים של עולם התהו, שמתו, נפלו למקום העולמות התחתונים ונקברו בו[לב].

בכל אחד משבעת מלכי עולם התהו נאמר "**וימלך... וימת**" (בגימטריא **עולם התהו**) — המשבר טמון כבר ב"וימלך", כאשר מי שעולה לגדולה (ואף "נמחלין לו כל עוונותיו"[לג]), אך איננו נמצא במצב יציב, נמצא מיד בסכנת שבירה ונפילה ("לפני שבר גאון ולפני כשלון גבה רוח"[לד]). אחרי רשימת שבעת המלכים בהם נאמר "וימלך... וימת" מופיע המלך הדר, שהוא היחיד בין המלכים בו נוסף גם שם אשתו, מהיטבאל, ובו לא נאמר בתורה "וימת" — מכאן שהדר ומהיטבאל הם כבר המפתח לתיקון שבירת־מיתת המלכים[לה], כדלקמן.

השבירה המוחלטת בעולם התהו היא מספירת הדעת ומטה, כאשר שבעת המלכים מקבילים לספירות מדעת עד מלכות (בעולם התהו הספירות נצח והוד — המוטבע שבנפש — הן "תרין פלגי גופא"[לו] של ספירה אחת, שני צדי מטבע אחת), בעוד במדרגות הגבוהות ביותר היה פגם (בכתר) ובטול אחוריים (בחכמה ובינה), אך מה שנפגם והתבטל לא נפל אל מחוץ לתחומי עולם האצילות (דתהו). רק במדרגות התחתונות היתה מיתה, נפילה אל מתחת לתחום האצילות וקבורה במקום העולמות התחתונים[לז].

טראומה של ממש היא משבר מהסוג הזה, שיש בו קבורה ורקבון ומתוך כך פתח לצמיחה מחודשת, באין־ערוך למצב הקודם (כפי שעץ שלם, עם פירות מתוקים, הוא באין ערוך באיכות ובכמות ביחס לגרעין שקדם לו[לח]) — כך שכל משבר הוא בעצם בסוד עולם התהו שנשבר. אמנם, מכיון שעולם התהו מתחלק בפרטות לשבעה מלכים שנשברו ומתו, מתבקש להתבונן בהם כשבעה סוגים של משברים נפשיים[לט] —

ל ברכת "יוצר אור" (נוסח אשכנז וספרד).

לא ראה תניא אגה"ק ח; רסיסי לילה אות נב; תפארת שלמה מועדים, רמזי פורים עה"פ "אם מזרע היהודים"; ישמח ישראל שמיני אות קמא.

לב ראה ע"ח שי"ח פ"א.

לג ע"פ סנהדרין יד, א.

לד משלי טז, יח.

לה מחד, המלך הדר גם הוא אחד ממלכי אדום, "לפני מלך מלך לבני ישראל". מאידך, לא כתוב בו "וימת" ומפורש שהוא ראשית התיקון (זהר ח"ג קמב, א; רצב, א; ע"ח ש"ח פ"ג, ובכ"מ). אכן, בדברי הימים (דהי"א א, נא) כן נאמר בו "וימת", ובא הפירוש בקבלה (מאמר "אדם דאצילות" פט"ז. ראה שיעורים בסוד ה' ח"א עמ' קלא ואילך) שעזרא הסופר, שכתב את דברי הימים (ב"ב טו, א), היה רופא הבקי רק בדופק היד, בו הורגש שהמלך הדר מת, אך משה רבינו, שכתב ונתן את התורה, היה רופא מומחה הבקי גם בדופק הלב, ובו המלך הדר עדיין חי וקיים. כלומר, המלך הדר הוא ממוצע בין התהו והתיקון – בחיצוניות הוא שייך למלכי אדום, ואף יש בו מיתה, אך בפנימיות הוא כבר שרש עולם התיקון, ושם אין בו מיתה, ודוק (ובעומק, בעוד עולם התהו בכללות הוא עולם הנקודים ועולם התיקון הוא עולם הברודים, שרש המלך הדר הוא ביסוד דא"ק, למעלה משניהם, ושם פחות ניכרת ההבחנה בין ישראל ואדום, ולכן הוא הממוצע ביניהם).

לו זהר ח"ג רלו, א; ע"ח שכ"ז פ"א.

לז אוצרות חיים שער הנקודים פ"ח. ראה לקולו"י תניא פ"י (טו, ב).

לח ראה תניא אגה"ק ח.

לט התבוננות מתבקשת אף יותר ממה שאנו נוהגים להזכיר בדרך כלל, ששבעת מלכי התהו הם שבע שיטות־צורות שלטון המתחלפות בעולם עד שיבוא משיח (סוד המלך הדר).

לומר שכל מלך עבר משבר מסוג אחר, ששבר אותו עד שמת (כלומר, עד שהגיע להרגשה שחייו אינם חיים, על דרך "עני חשוב [בעיניו] כמת"[מ]).

דעת: התמוטטות עצבים

כפי שהוזכר, ראשית השבירה בעולם התהו היא בספירת הדעת, במלך הראשון, בלע בן בעור (הלעומת־זה של "בלע המות לנצח"[מא] שיתקיים לעתיד לבוא, בתיקון השבירה והמשכת האורות דתהו בכלים דתיקון). ואכן, בחסידות מבואר[מב] שאחד ממובני המלה דעת הוא שבירה[מג]. במערכות הגוף, המערכת המקבילה לדעת היא מערכת העצבים[מד]. השבירה הראשונה, הכללית והחמורה ביותר, היא התמוטטות עצבים (משבר נפשי, הנגרם לעתים, בחיצוניות, ממקרים הקשורים לגשם).

לכאורה, הדעת היא כח נפשי יסודי וחיובי, ועבודה נפשית פנימית תלויה בהעמקת הדעת. אכן, כאשר אין מספיק כלים — כפי שהיה בעולם התהו, אורות מרובים וכלים מועטים — העמקת־יתר בעצמה עלולה להביא לשבירת הכלים. דוגמה מוכרת לכך היא מצב של עילוי גדול, המעמיק מאד בלימודיו, ומגיע מתוך כך להתמוטטות (כשהגורם לכך הוא שההעמקה לא באה מתוך שפלות אמתית, שהיא הנותנת לכלים את היציבות ושומרת מפני שבירה).

התמוטטות עצבים יכולה להיות קשה מאד, דבר נוראי, אבל מתוכה אפשר לצמוח אחר כך. במובן מסוים, כל מי שרוצה לצמוח צריך לעבור סוג של התמוטטות עצבים — אבל אנחנו מאחלים לכולם שיחוו התמוטטות קלה מאד־מאד־מאד. אם אחרי ההתמוטטות באה צמיחה האדם יכול לגלות בתוכו את ניצוץ המשיח שבו[מה], "צמח שמו ומתחתיו יצמח", כנ"ל.

חג"ת: משבר האהבה, פרנויה וניכור

בספירת החסד — מיתת המלך יובב — יש תחושת ניכור (alienation), משבר של אהבה. זו הרגשה ש'אף אחד לא אוהב אותי' — ה' לא אוהב אותי, המשפחה לא אוהבת אותי, לא ההורים שלי ולא שאר הקרובים שלי, ובכלל אין מי שאוהב אותי'. מי שמרגיש ש'כולם שונאים אותי' מטפח מחשבה ש'אני פשוט טיפוס שנוא', בעצם, והדבר מביא אותו לשנוא את עצמו. יתכן שהמשבר הנפשי של האהבה מבוסס על חוויות שאדם חוה, מקרים בהם הוא הרגיש שאין לו אהבה, אך בכללות זהו שקר, כמובן — יש בעולם אהבה וצריך להרגיש את האהבה, החל מאהבת ה' אל האדם וכלה בכל האהבה בה הוא מוקף ממשפחתו וידידיו.

בספירת הגבורה, מיתת המלך חֻשם[מו], יש חוויה של פחד — לא רק שלא אוהבים אותי, אלא שכולם רוצים לפגוע בי. הפחד מבוסס על חוויות של פגיעה וניצול שהאדם חווה בחייו (עד לטראומת־אונס, הפגיעה הכי חמורה), והוא יכול להתפתח לפרנויה קבועה שכולם מנסים לפגוע בי ולהזיק לי.

ספירת התפארת היא המקום של החברה, על כל ריבוי גווניה. המשבר של התפארת הוא משבר של אי־השתלבות מוחלטת בחברה — 'מה אני עושה כאן בכלל?! העולם הוא לא המקום שלי ואיני מוצא את מקומי בשום חברה' (ואם בחסד אשמים הסובבים אותי, שאינם אוהבים אותי — אלא מתנכרים אלי ואפילו שונאים אותי — כאן הבעיה היא שלי, שאיני מצליח להשתלב בחברה). המלך של התפארת נקרא הדד בן בדד — אין לו תחושה של הדדיות עם אף אחד והוא חווה בדידות קיומית (התפארת מקבלת מימין

מ נדרים סד, ב.

מא ישעיה כה, ח.

מב ראה זהר ח"ב רנא, א; אוה"ת שמות עמ' א'קה; סה"מ עת"ר עמ' כה. וראה שפת אמת ליקוטים לר"ה ד"ה "עיין בסידור הרב".

מג ראה שופטים ח, טז.

מד רפואה שלמה פ"ג.

מה מאור עינים שמות ופינחס בשם הבעש"ט.

מו **חשם** אותיות **שמח**, פנימיות הבינה, בסוד "אני בינה לי גבורה" (משלי ח, יד).

ומשמאל, הדד מצד החסד ובדד מצד הגבורה, אך בעוד שבעולם התיקון התפארת נוטה לימין, בעולם התהו, של מלכי אדום, היא נוטה לשמאל). על אי־ההשתלבות הזו בחברה נאמר "או חברותא או מיתותא"[מז] — דוגמה מובהקת למשבר שמביא עד מות.

נצח והוד: הרגשת כשלון

הספירות נצח והוד הן כוחות המעשה, ההוצאה מהכח אל הפועל, והמשבר בהן הוא תחושת כשלון — 'לא הולך לי בחיים, אני לא־יוצלח גמור, כל יזמה שלי נכשלת, אין לי מזל, ולכן אני עני ואביון (משום שבאמת אני עני בדעת[מח])' (זו שבירת המלך שַׁמְלָה, התחושה שלא משנה איזה לבוש־שמלה אלבש הוא לא יהלום אותי, בהיותי שליימזל...). בגוף מכוונות הנצח וההוד כנגד שתי הרגלים[מט], בהן מורגש היטב כאשר לא הולך לי בחיים ואני נכשל (המכשול מקשה את ההליכה וגורם לרגלים לכשול[נ]).

בנפש הספירות נצח והוד הן בטחון פעיל ובטחון סביל[נא].

הנצח הוא בטחון פעיל, "כי הוא הנֹתן לך כח לעשות חיל"[נב], אבל יש מי שמרגיש שכל יזמה שלו נכשלת — הוא יוזם ולא מצליח. זהו מצב מתסכל במיוחד — מי שלא עושה שום דבר, הולך לישון, הוא אמנם מיואש, אבל לפחות הוא לא מתוסכל מכשלון היוזמות שלו. לעומתו, מי שמנסה ונכשל נעשה מתוסכל ושבור[נג].

המשבר הזה נפוץ היום במיוחד, משום שהתפיסות הרווחות לגבי הנישואין והמשפחה משובשות לגמרי וממילא נוצרים משברים רבים

ההוד הוא בטחון סביל, בטחון בה' שיעשה הכי טוב, וכאשר חווים משבר בבטחון הזה יש בו בעצם החלשה ומשבר באמונה והבטחון בה', עליו נאמר "הודי [היינו האמונה שלי] נהפך עלי למשחית"[נד]. אצל מי שלא רגיש הכשלון מביא רק להפסקת האמונה, אבל אצל מישהו רגיש משבר אמונה הוא משבר נפשי, טראומה (שאולי הוא המשבר הכי מצוי היום בין שומרי התורה והמצוות).

יסוד: משבר משפחתי

לספירת היסוד שייך השלום בכלל[נה] ושלום־בית בפרט[נו]. המשבר בספירת היסוד הוא משבר בשלום־בית — בעיקר משבר בינו לבינה, ביחסים בין איש לאשה, אבל גם משברים משפחתיים בכלל, בין הורים לילדים או בין אחים. המשבר הזה נפוץ היום במיוחד, משום שהתפיסות הרווחות לגבי הנישואין והמשפחה משובשות לגמרי וממילא נוצרים משברים רבים (לעתים בתוך המשפחה שהוקמה, ולעתים משברים הפוגעים בעצם היכולת למצוא בן זוג ולהקים משפחה). זו מיתת המלך שאול מרחובות הנהר, הרומז לשאול המלך שברח מאשתו לעתיד (מתוך צניעות מופרזת) עד שהיא רדפה אחריו ותפסה אותו — מצב שעתיד להוליד בעיות בשלום־בית (ביחסו אליה וגם לילדיו שאהבו את חתנו דוד, מיכל ויהונתן)[נז].

ככלל, כאשר יש משבר בשלום בית צריך לקבל עזרה חיצונית, אבל לא כדאי להסתפק בפסיכולוג או יועץ־נישואין שמושגיו חיצוניים

מז תענית כג, א.
מח ראה נדרים מא, א.
מט "פתח אליהו".
נ כפי שחוזר שוב ושוב בתנ"ך – ראה ישעיה כח, יג; לה, ג; נז, יד; הושע יד, י; תהלים קט, כד; משלי ד, יב.
נא סוד ה' ליראיו ש"א פ"י (נתבאר בשיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' רלט ואילך); לב לדעת מאמר אמונה ובטחון פ"ב.
נב דברים ח, יח.
נג וראה רש"י לויקרא כו, כ (עפ"י תו"כ).
נד דניאל י, ח.
נה זהר ח"ג קטו, א ובכ"מ.
נו ראה שבת קנב, א.
נז ראה רש"י לשמואל־א כ, ל (הפסוק המבטא היטב את בעיות שלום הבית – "וַיִּחַר אַף שָׁאוּל בְּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי בֹחֵר אַתָּה לְבֶן יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ").

— יועץ כזה, מן הסתם, נגוע בעצמו בתפיסות המשובשות שגרמו למשבר. לספירת היסוד שייך ה"צדיק יסוד עולם"[נח], שומר הברית, ודווקא יועץ־צדיק — שרואה את הדברים בשרשם — יכול לעזור לתקן את המשברים בבית[נט]. לכן רואים שהרבה מהעיסוק של רב — וכל שכן של רבי — הוא הבאת שלום בין איש לאשתו (ורמז: "**הבאת שלום**" היא "**פֹּעֶלֶת צדיק** [לחיים — 'ראה חיים עם אשה אשר אהבת']"[ס]). כך מסופר[סא] שפעם עסק אדמו"ר הזקן בהשכנת שלום בית ביגיעה רבה, במשך זמן רב שנגזל מלמודו, ומישהו תמה עליו — אמנם הבאת שלום בין איש לאשתו היא מהדברים "שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא" אך מפורש שם ש"תלמוד תורה כנגד כולם"[סב]! אדמו"ר הזקן השיב לו שיש לשים את הנקודה אחרי המלים "ועיון תפלה" — "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, ואלו הן: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והשכמת בית המדרש שחרית וערבית והכנסת אורחים וביקור חולים והכנסת כלה והלוית המת ועיון תפלה. [ולעומתם:] והבאת שלום שבין אדם לחברו ובין איש לאשתו ותלמוד תורה — כנגד כולם". בסופו של דבר, ביאת המשיח תלויה דווקא בתיקון שלום־הבית בעם ישראל[סד].

בסופו של דבר, ביאת המשיח תלויה דווקא בתיקון שלום־הבית בעם ישראל

נח משלי י, כה.

נט וראה **יין משמח** ח"א ש"א בתורה "יעוץ נישואין".

ס קהלת ט, ט.

סא משלי י, טז (כל ביטוי עולה **כח** ברבוע).

סב שמועות וסיפורים ח"ב עמ' 124.

סג פאה פ"א מ"א.

סד וראה הקדמת שכינה ביניהם (ובפרט שם פ"ז במאמר הבעש"ט מתולדות יעקב יוסף וארא ד"ה "עוד י"ל דאיתא בשבת").

מלכות: דאגת הריקנות

על ספירת המלכות נאמר ש"לית לה מגרמה כלום"[סה]. לכאן שייך משבר שאיננו נובע משום דבר צדדי או חיצוני. בחלק הקודם של השיעור דברנו על שלש דאגות עמוקות (anxiety), כשהמורכבת מביניהן — והכי תואמת את הזמן המודרני — היא דאגה מריקנות קיומית (existential emptiness).

יתכן שמישהו מרגיש אהוב ומחובר, הוא עושה ומצליח, בגשמיות וגם ברוחניות, יש לו פרנסה טובה, שלום בית, הצלחה בשליחות ובחברה — 'הכל בסדר' — אבל הוא מרגיש שהכל 'לא שוה', שהוא כלל לא מוצא את מקומו בעולם, 'בשביל מה אני כאן?!', לא יודע בשביל מה ה' ברא אותי ואני עושה כאן בעולם. אדרבא, ככל שיש הצלחה גדולה יותר — הריקנות מורגשת יותר. החויה הזו גורמת לתסכול עמוק, בלי יכולת להצביע על סבת התסכול — וגורמת בסופו של דבר למשבר.

זו מיתת המלך בעל־חנן, סוד "שקר החן"[סו] (פגם החן דקדושה של המלכות[סז]) — התחושה שכל המציאות סרת־חן וחסרת־משמעות (בעומק, תחושה זו שייכת למי שלוקח בעלות על החן, ולא מרגיש שהחן כולו מתנת אלקים, ומתוך גאוותו זו — הניגוד לשפלות המלכות דקדושה — הוא חווה שלמרות שאצלו 'הכל בסדר', והוא נושא חן, הוא לא זוכה לתגובה הוגנת מהמציאות החיצונית, כזו שתייקר אותו ואת משמעותו, וממילא המציאות נראית ריקנית וחסרת־משמעות בעיניו).

אם נתבונן במקום ה'בעיה' בכל משבר, בדעת הבעיה היא 'שלי' — שבירת עצם ה'אני', המודעות העצמית שלי (והיינו עצם שבירת ה"אנא אמלוך" של מלכי התהו); בחסד ובגבורה הבעיה היא 'שלך', היינו של הסביבה (ב"חפצא")

סה ע"פ זהר ח"א קפא, א ושם לא, א. ובכ"מ.

סו משלי לא, ל.

סז ראה ספר יצירה פ"ד מ"ב (ובמפרשים שם) וקהלת יעקב ערך 'חן'.

— קרובי שאינם אוהבים אותי או מי שמאיימים עלי; בתפארת, בנצח ובהוד הבעיה היא 'שלי' (ב"גברא") — שאיני משתלב בחברה ושאני לא־יוצלח; ביסוד הבעיה היא באנרגיה שבינינו — בין שני צדדי המשבר בשלום־הבית; ובמלכות התחושה היא שלא משנה מי אשם בבעיה — העיקר שאני סובל ממנה עד כדי שבירה (ובעצם הבעיה היא של בורא עולם, כביכול, שברא עולם ללא משמעות, והיינו סוד הצמצום הראשון, שה' סלק מכאן את אור המשמעות והשאיר חלל פנוי וריקן).

צמיחת התיקון

כפי שכבר הוזכר, ראשית התיקון רמוזה במלך הדר ואשתו מהיטבאל — מתוך המשבר של מלכי אדום עצמם מתחילה הצמיחה של התיקון, צמיחה מתוך משבר. בפרט צומחים הדר ומהיטבאל, המכוונים בעצמם כנגד היסוד והמלכות, מתוך המשברים של היסוד והמלכות[סח] — המשבר בשלום הבית ומשבר הריקנות.

התיקון כולל שלשה שלבים: קודם כל, כח נפשי לעבור את המשבר — "חֲבִי כְמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבָר זָעַם"[סט] (כוחו של אברם העברי, הכח לעבור את הנהר השוטף). בהמשך, הכח לתקן את סבת המשבר, על ידי תהליך יעוץ עמוק (פסיכואנליזה של הקדושה), בעזרת משפיע חסידי טוב — יועץ של תורת הנפש. והתכלית של הכל, הכח לצמוח מחדש מתוך המשבר, דילוג שבאין־ערוך מהמצב הקודם (כך שהמשבר הוא "ירידה צורך עליה"[ע]), באימוץ תפיסת עולם חדשה וקבלת שליחות שמחה מהרבי — "צמח שמו ומתחתיו יצמח".

בסופו של דבר, הכל תלוי בשפלות דקדושה (מדת "מתחתיו"[עא]) — פנימיות ספירת המלכות (כמאמר דוד המלך "והייתי שפל בעיני"[עב]), סוד **הדר־מהיטבאל** העולים יחד **אשה** (ו"הכל מן האשה"[עג]). בפרט, הדר — שמשמעותו גם חזרה (כמו "הדר בו") — הוא התודעה שניתן להחזיר את הגלגל אחורנית, להתחיל את החיים מחדש מאפס, מתוך נקודת השפל אליה הגיע האדם (והכרה שההרגשה ש'אני אפס' איננה יאוש, אלא מקור של שמחה ואפשרות להתחיל התחלה חדשה לגמרי). **מהיטבאל** היא סוד יחוד השמות **מה** ו־**בן**, כידוע — היחוד של הזכר והנקבה (יחוד המאפיין כל נקודה בעולם התיקון, בניגוד לעולם התהו)[עה]. מהיטבאל נותנת את התודעה שחסר לי בן/בת זוג — כל הבעיה שלי שאני לבדי, מרגיש ש"אני ואפסי עוד"[עו], והרי "לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו"[עז].

התודעה הזו, מעבר לכך שהיא יסוד התיקון למשבר שלום־הבית, המשבר של ספירת היסוד, היא גם יסוד התיקון של הריקנות. כשיש יחסים עם הזולת ניתן לתת משמעות עמוקה לכל החיים — משמעות החיים היא 'הזדמנות לעשות טוב', עד כדי כך שנשמה יורדת לעולם ששים־שבעים שנה כדי לעשות טובה ליהודי[עח],

---

סח מלכי היסוד והמלכות הם **שאול בעל חנן** העולים "**שמע בקלה**" (בראשית כא, יב) האמור בשרה. כלומר, שרה היא מהיטבאל והדר הוא אברהם. **אברהם־שרה** ועוד **הדר־מהיטבאל** עולים יחד ג"פ **שמחה**, שמחת החתן, שמחת הכלה ושמחת עולם שעל ראשם (כאשר כל **שמחה** היא "**סוד הוי' ליראיו**", סוד הזיווג והעבור, כנודע), וד"ל.

סט ישעיה כו, כ.

ע לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ. ראה אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רד; שיעורי כ"כ"א חשון תש"פ (והבאים אחריהם).

עא ראה לקו"מ יד, ה; עט.

עב שמואל־ב ו, כב.

עג בראשית רבה יז, יב.

עד בכללות הדר ומהיטבאל הם ראשית התודעה המשיחית של "צמח שמו ומתחתיו יצמח", תודעת משיח, כנ"ל, כאשר בפרט הדר הוא בסוד יוסף (שגם שרשו ביסוד דא"ק), בו נאמר "בכור שורו הדר לו" (דברים לג, יז), וסוד משיח בן יוסף, ומהיטבאל היא סוד דוד המלך ומשיח בן דוד. **הדר מהיטבאל משיח בן יוסף משיח בן דוד** משלימים ל־1296, **לו** (סוד "[אעשה] **לו** [עזר כנגדו]", וראה הקדמת שכינה ביניהם הערה יא) ברבוע, **ו** בחזקת **ד** (היינו **ד** ממדים של הדעת, "מפתחא דכלילת שית", וד"ל).

עה ע"ח ש"ו פ"ג (מ"ת).

עו ישעיה מז, ח ו־י; צפניה ב, טו.

עז בראשית ב, יח. ורמז: "**אעשה**" עולה **שלום** ו"**אעשה לו**" עולה **בית** – סוד **שלום־בית**, תיקון היסוד, שהוא יסוד עולם התיקון.

עח לוח "היום יום" ה' אייר, בשם הבעש"ט.

כשמתקנים את המלכות וזוכים לשפלות המתוקנת זוכים לאזן ולתקן את כל הנפש ולצמוח מכל שאר המשברים

לעזור ליהודי זקן לחצות את הכביש או להגיש לו כוס מים. מעשה טוב כזה ממלא אותי לגמרי, נותן לי משמעות, המלווה בהכרת תודה על כל הטוב שה' נתן לי, ולכל לראש על הזכות לעשות טוב.

התודה — בה מופיעה ספירת המלכות, "איהי בהוד"[עט] — היא התחלת התיקון, תיקון המשבר של המלכות, וכשמתקנים את המלכות וזוכים לשפלות המתוקנת זוכים לאזן ולתקן את כל הנפש ולצמוח מכל שאר המשברים.

עט ע"פ תקו"ז תקון יג (כח, ב־כט, א). וראה ע"ח שער הכללים פ"א.

הַלּוֹמֵד עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- אחוז ניכר באוכלוסיה מעיד על צמיחה דווקא לאחר שעבר טראומה — וככל שהטראומה קשה יותר גם הצמיחה משמעותית יותר.
- יועץ טוב לא מסתפק בהחזרת המצב לקדמותו, אלא מעודד מי שנועץ בו לצמיחה חדשה אחרי משבר.
- חמשה אנשים חוו שבירה וצמחו לראות "עולם חדש" — נח, יוסף, משה, איוב ומרדכי.
- "ברישא חשוכא ונהדר נהורא" — האור הוא הצמיחה הפוסט־טראומתית של העולם כולו.
- בעקבות משבר יש לאמץ השקפה חדשה ולזכות לממד חדש בשליחות.
- התורה שבעל פה משתכללת ומשתפרת מדור לדור — ודווקא מתוך משברים מתגלים בה רבדים חדשים.
- כשם שבעקבות פרעות ת"ח ות"ט הופיעו הבעל שם טוב ותורתו כך בעקבות השואה צריך להוולד 'בעל שם טוב חדש'.
- הצמיחה הגשמית אחרי משבר היא מהירה־יחסית, בעוד הצמיחה הרוחנית לוקחת זמן משמעותי.
- המשיח עובר משברים אישיים וצומח מתוכם — וכך מעורר הזדהות ומביא בשורה גם לאומות העולם.
- המשיח מזדהה עם משברי כל הדורות וצומח מתוך כך — "צמח שמו ומתחתיו יצמח".
- צמיחה פוסט־טראומטית חושפת את ניצוץ המשיח שבנשמה.
- צמיחה־אחר־משבר אפשרית רק אחרי שהזרע נקבר ונרקב באדמה.
- שבעת מלכי התהו הם שבעה משברים: התמוטטות עצבים, משבר־אהבה (ניכור); פרנויה; משבר־חברתי; תחושת כשלון; משבר שלום־בית; ריקנות קיומית.
- מפתח התיקון והצמיחה הוא השפלות.
- הדר מלמד שיש כח לחזור ולהתחיל מאפס ומהיטבאל מלמדת שכל הבעיות נובעות מה'לבד'.
- צריכים כח לעבור את המשבר, לחזור למצב הראשון ולצמוח צמיחה חדשה שבאין־ערוך.
- כשמרגישים שמשמעות החיים היא 'הזדמנות לעשות טוב' מתמלאים מכל מעשה טוב ומודים עליו לה'.

שיעור

התוועדות ליל פורים תשפ"ג (ח"ב)

לא לפי התכנית

קיצור מהלך השיעור

כהכנה לפורים הבעל"ט מודפס השבוע חלק שטרם פורסם מהתוועדות ליל פורים לפני שנתיים. ב**אוירה פורימית** יש כאן קפיצה בין נושאים שונים: **פרק א** עוסק ב**לידת מרדכי הצדיק והמן הרשע** מתוך **סטיות מהתכנית** הרגילה על ידי מלכי ישראל **דוד ושאול**. **פרק ב** נוגע בדין של **קבלת גרים מעמלק**, ובשאלה האם גר־עמלקי צריך לקיים בעצמו **"תמחה את זכר עמלק"**... **פרק ג** חוזר ליציאה מהתכניות, בה פתחה ההתוועדות, ומלמד על הזהירות בה צריך להתייחס ל**פושעי ישראל**, שדווקא בהם טמון **פוטנציאל רווח והצלה** לכל העם (מתוך התבוננות בפרשת כי תשא, שגם השנה יחול בה פורים).

א. האדם מתכנן וה' צוחק

איפוק דוד ואיפוק שאול

מסכת מגילה מספרת[א] את הסיפור של "איש יהודי היה בשושן הבירה", ואומרת שבזכות שדוד המלך התאפק ולא הרג את שמעי בן גרא יצא ממנו מרדכי הצדיק. כנגד "ויתאפק המן"[ב] בקליפה יש, כמובן, התאפקות בקדושה. בסיפור הזה היא מופיעה בעיקר אצל דוד ובזכותה נולד מרדכי הצדיק. באותה סוגיא דורשים חז"ל את המשך הפסוק "מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש" — שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, ששמע א־ל לתפלתו, שהקיש על דלתי רחמים ונפתחו לו. בכל אופן, "בן שמעי" רומז במפורש לסיפור של שמעי בן גרא, שבזכותו יצא ממנו מרדכי.

באותו הקשר מספרת הגמרא שגם אצל שאול היה משהו דומה — שהוא לא הרג את אגג. האיפוק של דוד הוא מצוה והכאילו־איפוק של שאול, שנמנע מלהרוג את אגג, הוא עבירה. מה יצא ממנו? באותו לילה נולד ממנו ילד וממנו יצא המן הרשע שעשה צרות לעם ישראל.

כלומר, שני הגיבורים, הטוב והרע, של מגלת אסתר, מרדכי הצדיק והמן הרשע, נולדו מאותו סיפור — שניהם נולדו בנס. בסיפור שלנו דוד לא הרג את שמעי ובסיפור השני שאול, המלך

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. ליל פורים תשפ"ג – רמת אביב.

א מגילה יב, ב.

ב אסתר ה, י.

ה' יושב ורואה את המעשים ואת המחשבות שלנו, את התכניות שלנו, את העצות שלנו, והוא צוחק עלינו. מתוך כך נולדו גם מרדכי הצדיק וגם המן הרשע

שקדם לדוד, לא הרג את אגג מלך עמלק. אני מבין את העובדה שמתוך מצוה יוצא מרדכי הצדיק. אני גם מבין כיצד מתוך עבירה יוצא המן. המן הוא כאן הכרחי לסיפור, אי אפשר מגלת אסתר בלי המן — לכן גם אוכלים אותו, אוכלים אזני המן, ונהנים ממנו. צריך למחות את עמלק, אבל רואים שכל הכיף של פורים הוא המן, "המן העץ"[ג]. שוב, גם מרדכי וגם המן נולדו באותו אופן.

"יֹשב בשמים ישחק"

יש וואַרט, ביטוי באידיש — א מענטש טראכט און גאט לאכט, אדם חושב־מתכנן וה' צוחק, "רבות מחשבות בלב איש ועצת הוי' היא תקום"[ד]. אותו דבר מופיע גם בלידות — "פרו ורבו"[ה] בא מאותו מקום ש"יֹשב בשמים ישחק", ה' יושב ורואה את המעשים ואת המחשבות שלנו, את התכניות שלנו, את העצות שלנו, והוא צוחק עלינו. מתוך כך נולדו גם מרדכי הצדיק וגם המן הרשע.

שוב, חייבים את המן הרשע בשביל מרדכי הצדיק. בשביל שתתגלה היחידה שבנפש, שיתגלה עצם הנשמה של היהודי, שהוא מרדכי הצדיק, צריכים שהיהודים יעמדו במסירות נפש שלמה[ו] ומזה יצא נס פורים. המן גרם לנס פורים — הכל בזכות המן, וזרש אשתו, והיועצים שלו, והבנים שלו, שכולם תלויים עכשיו על ה"עץ גבֹה חמשים אמה"[ז], שמגיע עד שער הנון[ח]. בלי המן לא מגיעים לשער הנון — מסתפקים ב־**מט** שערים. רק המן עושה עץ גבוה חמשים אמה, לא מרדכי — המן יודע לעשות זאת ואנחנו לא. אחר כך תולים אותו על אותו עץ שהוא הכין למרדכי.

בכל אופן, זו היתה הקדמה להמשך הדברים, בעז"ה, שפורים בכלל הוא חג של שמחה ושחוק, "יֹשב בשמים ישחק". כמו שכל אחד הוא כושי בפורים[ט], כל אחד צריך להרגיש שה' צוחק עליו בפורים — איך שכל מיני דברים לא צפויים יוצאים ממנו, מהמעשים שלו, מהמחשבות שלו, לא לפי התכנון שלו.

ב. קבלת גרים מעמלק

מחלוקת המכילתא והגמרא

יש מחלוקת מאד חמורה, בראשונים[י] ובאחרונים[יא], האם מותר לקבל גר מעמלק. יש מכילתא מפורשת[יב] שה' נשבע שמכל אומות העולם מקבלים גרים חוץ מעמלק, ממש מפורש שאסור לקבל גרים מעמלק. יש בענין המון לומדות, שלא נכנס אליה, אבל לפי פשט הרמב"ם[יג] — הוא לא פוסק ככה. כאשר קוראים את הרמב"ם כפשוטו אפשר לקבל גרים מכל האומות, גם מעמלק. המפרשים שמנסים להצמד לפשט מסבירים שבעצם זו מחלוקת[יד], והרמב"ם סובר שהבבלי שכותב ש"מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק"[טו] מתיר לקבל גרים מעמלק.

יש כמה גרסאות במאמר הזה, וגם מי שרוצה

ג בראשית ג, יא. וראה חולין קלט, ב.

ד משלי יט, כא. וראה באריכות התוועדות י"ט כסלו תשפ"ג.

ה בראשית א, כח; ט, א וז"ל.

ו ראה תו"א מגלת אסתר צז, א.

ז אסתר ה, יד.

ח מחברת הקדש שער הפורים; קהלת יעקב ערך 'זר'. ובכ"מ.

ט כפי שנתבאר בח"א של השיעור – נדפס בגליון ויקה"פ תשפ"ג.

י ראה רמב"ם הלכות מלכים פ"ו ה"ד ובהשגות הראב"ד שם ד"ה "אבל שבעה עממין ועמלק".

יא ראה עין זוכר לחיד"א מערכת ג, א; צפנת פענח קונטרס השלמה ו, ב; אבני נזר או"ח סי' תקח; ציץ אליעזר חי"ג סי' עא.

יב מכילתא דרבי ישמעאל יז, טז; מכילתא דרשב"י יז, טז; פסיקתא דר"כ ג, טז; תנחומא תצא יא.

יג הלכות איסורי ביאה פי"ב הי"ד. וראה שם הלכות סנהדרין פי"ח ה"ו.

יד יד דוד דלקמן, עין זוכר לחיד"א מערכת ג אות א. ועוד רבים.

טו גיטין נז, ב; סנהדרין צו, ב.

לעשות לומדות יכול להסביר ש"מבני בניו" לאו דווקא אומר הכל דרך האבא, אולי דרך האמא, ואז לא מיוחס לעמלק[טז], ועוד כל מיני תירוצים וסברות כאלה. אבל זהו לא הפשט — הפשט שאלה עמלקים שהתגיירו. רואים שעמלקים התגיירו ונעשו תלמידי חכמים ולמדו תורה בבני ברק. "ומאן ניהו?", מי בני בניו של המן שלמדו תורה בבני ברק? "רב שמואל בר שילת"[יז], אחד מגדולי החכמים של עם ישראל, שמסר את הנפש על חינוך ילדים[יח]. השם שלו, **רב שמואל בר שילת**, שוה בגימטריא **"הוי' אחד"** ברבוע. מסבירים[יט] שהרמב"ם סומך על פשט הבבלי, שלא מביא את המכילתא, ופשוט זו מחלוקת — והוא פוסק כמו הבבלי, שכן אפשר לקבל גר מעמלק.

הכל קשור לסיפור שבא גר עמלקי וסיפר לדוד המלך ששאול נהרג, ושבעצם הוא עצמו הרג את שאול, ואז דוד המלך הרג אותו, את המבשר הזה[כ]. לפי פשט הוא הרג אותו כי פגע "במשיח הוי'"[כא], הרג את שאול, אבל המפרשים[כב] מסבירים שבעצם זה היה רק תירוץ. מי שסובר שאסור לקבל גר מעמלק, שהוא נשאר עמלק, מסביר שהוא הרג אותו כדי לקיים את המצוה של מחית עמלק, אך היה לו תירוץ — שהוא הרג את שאול. גם ההסבר הזה הוא לא על פי פשט, כשקוראים את הפסוק, ואם זהו לא פשט יש כאן עוד סימן שאפשר לקבל גר עמלקי. יש גם נסיונות לומר[כג] שהוא רק גר בארץ עמלק, ולא ממש היה מזרע עמלק, ועוד כל מיני כאלה[כד]. כאן המקום לומר שלא צריך ללמוד ככה תורה, צריך ללמוד בפשטות, לא לעשות 'פלפול מיט א גראבע פינגער'.

> מי שסובר שאסור לקבל גר מעמלק, שהוא נשאר עמלק, מסביר שהוא הרג אותו כדי לקיים את המצוה של מחית עמלק, אך היה לו תירוץ – שהוא הרג את שאול

גיור העמלקים במגילה

כתוב "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"[כה]. מי הם "עמי הארץ"? יש מסבירים[כו], וזה באמת קרוב לפשט, שכל אלה שהתייהדו עשו זאת בינם לבין עצמם. זו שאלה האם היה שם לפחות בית דין של הדיוטות, שבדיעבד הגיור שלו תופס[כז], או שגם זה לא היה, ואז לפי הלכה הגיור לא תופס. אף על פי כן, הפסוק אומר שהם התייהדו, נעשו יהודים. אם הכוונה שיהודי הוא הכופר בעבודה זרה[כח] — אני מבין מה הם יהודים.

בכל אופן, מי הם "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"? המפרשים אומרים[כט] שכולם היו עמלקים. מי לחש לך? פשוט מאד — "כי נפל פחד היהודים עליהם". כתוב בחז"ל שכל אלה שהיהודים הרגו, כל האלפים המנויים בסוף

טז ראה יד דוד על סנהדרין שם ד"ה "מבני", וראה עוד השקו"ט בשו"ת שרידי אש ח"ב סי' עג.

יז גרסת העין יעקב בסנהדרין שם. וראה תולדות תנאים ואמוראים ח"ג ערך 'רב שמואל בר שילת' (וקודם בערך 'רבי עקיבא בן יוסף').

יח ראה כתובות נ, א ו־סב, א. ועוד כפי הנסמן בתולדות תנאים ואמוראים הנ"ל.

יט פתח עינים על סנהדרין שם ד"ה "מבני בניו של המן".

כ שמואל־ב א, טו.

כא שם פסוק יד. ועוד.

כב מהר"י קרא פסוק יד ורבינו ישעיה פסוק יג.

כג ראה מצו"ד על שמואל־ב א, יג.

כד רלב"ג פסוק יד.

כה אסתר ח, יז.

כו ראה שלום אסתר עה"פ.

כז יבמות מו, ב־מז, ב. ראה תוס' יבמות שם ד"ה "משפט", ותוס' קידושין סב, ב ד"ה "גר". וראה עוד ברשב"א, ריטב"א, מאירי ונמוק"י על יבמות שם (ע"פ כריתות ט, א). וכן משמעות הרמב"ם איסורי ביאה פי"ד ה"ו (וראה שו"ת אגרות משה יו"ד ח"א סי' קנט). ועוד.

כח ראה מגלה יג, א.

כט ראה בפירוש ר"י אבן יחיא לאסתר שם.

יש מי שאומר שאפילו את עצמו הוא צריך להרוג... כי גם אחרי ה"מתיהדים" הוא נשאר עמלק

המגילה[ל], היו עמלקים[לא] — לא פגעו באף גוי שלא ידעו בבירור שהוא עמלק. היהודים הרגו בשונאיהם רק גוים מזרע עמלק, לקיים את מצות "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים"[לב]. אז מי פוחד מהיהודים? רק עמלקים. ממילא, מי מתייהד מתוך הפחד הזה? רק עמלקים.

שוב, זהו פשט טוב, שה"רבים מעמי הארץ מתיהדים [והפסוק מנמק] כי נפל פחד היהודים עליהם" הם רק עמלקים. מכאן סימן שאם מקבלים את ה"מתיהדים" שלהם, איך שלא יהיה, הם נעשו באמת יהודים ואין לנו יותר מצוה להרוג אותם, למחות אותם — זהו עוד סימן שאפשר לקבל גרים גם מעמלק, נגד דעת המכילתא, שכתוב שה' נשבע שלא מקבלים גרים מעמלק.

הנסיון לגר – קבלת מצוות מחית עמלק

יש הלכה פשוטה שאצל גר, גוי שבא להתגייר, הדבר העיקרי בגיור הוא קבלת מצוות. הוא חייב לקבל את כל **תריג** מצוות התורה. אם הוא מקבל על עצמו את כל התורה כולה חוץ ממצוה אחת, הגיור לא תופס — זהו לא גיור[לג].

בפרשת עמלק יש שלש מצוות, לפי הרמב"ם[לד], שהעיקרית ביניהן היא "תמחה". אם כן מקבלים גר עמלקי, זה לא פשוט בשבילו, 'רחמנות' על אותו גר עמלקי. למה? כי עכשיו, אם הוא באמת גר, אם הוא רוצה שיתפוס הגיור — הוא צריך מיד לחזור הביתה ולהרוג את ההורים שלו ואת האחים שלו ואת כל המכרים שלו, ויש מי שאומר שאפילו את עצמו הוא צריך להרוג... כי גם אחרי ה"מתיהדים" הוא נשאר עמלק. אפשר גם להבין מזה את המאן דאמר שלא מקבלים גרים מעמלק, כי אי אפשר להעמיד אותו בנסיון הזה. אבל שוב, הפשט של הרמב"ם — וכן דעת הראב"ד, אין כאן מחלוקת — שכן מקבלים גר עמלקי. כמובן, אם מדברים על גיור, שצריך להיות כהלכה, מדברים על 'המהפכה הרביעית' — להביא את התורה גם לאומות העולם כדי להוציא את כל הניצוצות.

מצות מחיה בעמלק שהתגייר

שוב, הרמב"ם פוסק שלפי הבבלי (שלא כמו המכילתא) אפשר לקבל גרים גם מעמלק, ולכן "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק". בדרך מליצה, מה אני עושה עם מצות מחית עמלק אחרי שהעמלקי הזה מתגייר?

בפורים צריך לעשות הרבה חשבונות, אז קודם כל, נעשה עוד חשבון נחמד של פורים: הביטוי שמופיע בתנ"ך הוא "גר עמלקי", שבא לדוד המלך. כמה שוה "**גר עמלקי**" (ביטוי ממנו רואים שיש כזו מציאות)? **מלך המשיח** שגם שוה **צדיק גמור** ועוד כמה דברים טובים. יש כזה דבר "גר עמלקי", אבל אם אני קורא לו ככה לא שכחתי שהוא עמלקי.

שוב, מה אני עושה עם ה"תמחה"? כנראה שצריך לעשות לו מחיאת כפים... [מחאו כפים] לחיים לחיים. אם כבר, נאמר שכפים מלשון אתכפיא. האתכפיא צריכה להביא לידי מחיאת כפים, זו תכלית האתכפיא — אתכפיא היא מחית עמלק[לה].

ג. הלבונה וחרבונה

החלבנה והלבֹנה

נאמר איזה וואוט מהפרשה שלנו, כי תשא: בתחלת פרשת השבוע יש את שמן המשחה

ל אסתר ט, טז.

לא ראה ת"י (ובמלבי"ם) עה"פ.

לב דברים כה, יט.

לג בכורות ל, ב; רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ד ה"ז.

לד לאו נט, עשה קפח־קפט. ראה באורך שיעור ז' אד"ש תשפ"ב (נדפס בגליון פורים דאז).

לה וכפי שדובר גם בשיעור ליל שבת זכור השתא.

ואחר כך את קטרת הסמים. בקטרת הסמים יש "נטף ושחלת וחלבנה"[לט]. מתוך **יא** סממני הקטרת יש ארבעה שכתובים בפירוש, שהם העיקר, ולוקחים מהם משקל שוה, "בד בבד יהיה" — משקל גדול, "שבעים שבעים מנה"[מ], כי הם כתובים בפירוש. השלישי הוא החלבנה והרביעי, האחרון, הוא "לבֹנה זכה".

לבֹנה זכה וחלבנה הן בעצם דבר והיפוכו:

לחלבנה יש ריח רע. למה שמים חלבנה בתוך הקטרת, שהיא בשביל להעלות ריח ניחוח? כדי שלא נרחיק ולא נוציא מתעניתנו — כאשר עם ישראל מתענה ומתפלל לה', להושיע אותו בעת צרה, כמו בזמן של פורים — את פושעי ישראל[לח]. החלבנה מסמלת את פושעי ישראל ומלמדת שחייבים לצרף פושעי ישראל לתפלות שלנו, לתעניות שלנו. כלומר, בתודעה שלנו פושע ישראל הוא חלק אינטגרלי, עצמי, שלנו, עם ישראל — לא מוציאים אותו ח"ו כי הוא פושע, הוא החלבנה.

מהי ה"לבֹנה זכה" שבאה אחריו? אור מקיף על גבי הכתרין דמסאבותא[לט], ניצוץ של קדושה לגמרי, נבדל ושונה באין ערוך משאר הסממנים. רואים שיש סמיכות ביניהם, ולא רק שיש סמיכות אלא שאותיות **לבֹנה** הן בעצם ארבע האותיות האחרונות של **חלבנה**, **חלבנה** היא **ח־לבנה**. רואים שהלבֹנה יוצאת מהחלבנה, המקיף של הקדושה יוצא מפושעי ישראל.

> זו עוד דוגמה לכך שפורים הוא "עד דלא ידע", למעלה מטעם ודעת ביחס למה שקורה, לא לפי התכנית, לא לפי ההבנה, לא לפי השכל – "עד דלא ידע"

ישועת חרבונה־חלבנה

בפיוט שאחרי המגלה אומרים "וגם חרבונה זכור לטוב". **ר** ו־**ל** מתחלפות באותיות **למנר** בלשון הקדש, לכן **חרבונה** הוא כמו **חלבנה**. מה עושה חרבונה? מציל את המצב. פתאום בא אחד אלמוני, לעניננו, והוא גומר את הנס — משלים את מפלת המן ותלייתו[מ]. מי זה? אחד פושע ישראל, לפי הדרוש שהוא סוד החלבנה. לא יודעים בדיוק את היחוס של חרבונה, כתוב רק "וגם חרבונה זכור לטוב", אבל מכך שכתוב עליו "זכור לטוב" משמע שמתייחס לאליהו הנביא. אולי הוא בעצמו אליהו הנביא[מא], ובכל אופן הוא דומה לאליהו הנביא, בשניהם כתוב "זכור לטוב", גזרה שוה.

חרבונה הוא בעצם החלבנה של הקטרת. כשעם ישראל בצרה צריך לדעת שהישועה שלנו, של כולנו, תצמח מאיזה פושע ישראל. לכן אל תוציא אותו אף פעם מהכלל, מכלל ישראל, מהתפלות שלנו — כי הוא מוכן ומזומן להציל לנו, לכולנו, את המצב. זוהי החלבנה וזהו החרבונה.

שוב, זו עוד דוגמה לכך שפורים הוא "עד דלא ידע", למעלה מטעם ודעת ביחס למה שקורה, לא לפי התכנית, לא לפי ההבנה, לא לפי השכל — "עד דלא ידע". הנקודה הזו תכניס אותנו לנושא העיקרי שרוצים לפתח הערב. בינתים נאמר עוד פעם לחיים — לחיים לחיים לחלבנה ולחרבונה זכור לטוב, שממנו לבֹנה זכה.

נגנו "שושנת יעקב".

לו שמות ל, לד.
לז נוסח פטום הקטורת (ע"פ כריתות ו, א).
לח כריתות ו, ב.
לט פע"ח שער עולם העשיה פ"ד.
מ אסתר ז, ט.
מא אסתר רבה י', ט.

בכל ליל פורים (נ"א — סעודת פורים) סיפר הרה"ק מרוז'ין מעשיה זו:

פעם אחת היה מלך גדול ולו ארמון וגן המלאים דברים נפלאים נחמדים למראה. פעם אחת הלך איש אחד תוך הגן, ועמד משתומם על עצי היער שבו. אמר לו המלך: וכי רק זאת הוטב בעיניך בגני, גן המלך? אמר לו: אדוני המלך, אני הנני רואה בעליל כי אוכל עשות בנינים מפוארים ודברים נפלאים מעצי היער הללו, ועל זה הנני הרואה. המלך עשה רצונו, וכרתו עצי היער המפואר, והאיש הנ"ל עשה ותיקן מן העצים בנינים נחמדים למאוד.

אחר כך בא עוד איש אחד, ועמד משתומם על העצים אשר נשארו עוד בהגן. שאלהו המלך: ואתה מה תראה בעצים הנשארים הללו? ענהו: באם המלך ישמע לעצתי, לכרות את העצים הנשארים ולשרוף אותם לאפר, אוכל עשות מן האפר הלז זכוכית וחלונות, המאירים כעצם השמים לטוהר. ואז הבנין, אשר אומן הראשון תיקן ועשה, יהיה בנין מפואר אשר אין כמוהו בנמצא.

כן ציוה המלך, והאומן השני תיקן חלונות מאירים ככוכבי השמים — וכל העולם תמהו על בנין הבית בהבנותו ועל החלונות הנפלאים. המלך אהב למאוד את ב' בעלי המלאכות הנ"ל — אולם ב' הבעלי מלאכות הנ"ל לא יכלו דבר לשלום והקנאה בערה בם. עד כי האומן השני הביא איזה מלשינות על אומן הראשון ונתחייב האומן הראשון מיתה למלכות. המלך, יען כי אהבתו היתה קשורה למאוד גם להאומן הזה, שת עצות בנפשו שלא להורגו בעצמו ונתן לו מכתב לאיזה רב חובל ושם נאמר בו: כבא אליך מוסר כתב זה, תקחהו ותשליכהו במצולות הים (ודימה בעצמו המלך, ידינו אל תהי בו והוא את עוונו ישא).

אך רב החובל הכיר בטוב את האומן ואהב אותו למאוד, ואמר לו: מעתה מה אוכל עשות להצילך? הלא גזירת המלך הוא? ענהו האומן: אם תרצה להחיות את נפשי איעצך ויהי ד' אתנו, והטמין את עצמו בירכתי הספינה ושינה את בגדיו, והספן נתן לו תמיד ארוחתו לחם בר ומזון, ונשתכח הדבר.

לימים בא המלך לירכתי ספינה לטייל שמה, ונאבדה מאתו טבעתו אשר חביב היה עליו כעל כל הון. והאומן הנ"ל חצה דג ומצא את טבעתו של המלך, ואמר האומן להספן: עתה בא העת כי אוכל לבוא לפני המלך. לבש בגדיו הראשונים וטבל את עצמו בים הגדול — ולפני עין כל רואיו בא מתוך הים מלובש בבגדים מלאים מים. כן הלך ברצוא ושוב עד לפני שער המלך, ובלא רשות בא לפני המלך וסיפר לו: אדוני המלך! עת כי זרקו אותי הימה, בא דג אחד ובלע אותי עד שהוליכו אותי לדג הגדול לויתן. ודנו אותי להאכילני ולהשקני (כי כל מה שיש בים יש ביבשה).

ועתה ראיתי שמה, כי דג אחד בלע טבעתך, טבעת המלך, והביא אותה לפני הלויתן. ודע אדוני המלך, כי חמלתי על צערך — ובאתי להודיעך כי תוכל להשיג בחזרה את טבעתך החביבה: כי הלויתן בונה גם כן פלטרין כשלך, ואני בניתיו והכנתיו לו, אולם חלונות לא אוכל לתקן לו כמו החלונות אשר האומן שלך תיקן לך. על כן יעצתי את המלך לויתן, כי יתן על ידי טבעתך ואני אביאו לך, ואתנהו לך בחזרה. אך זאת על מנת כי תשלח אצלו אומן השני, ויעשה לו החלונות המאירים. ועתה, הא לך טבעתך, באופן כי תשלח שמה האומן הנ"ל. כי אם תקח מאתי הטבעת בזרוע ובחזקה, ולא תשלח שמה את

נערך ע"י יהודה הס.

האומן שלך, אזי דע כי המלך הלויתן ירגז, וירעש את כל הפלטין שלך ויפול.

המלך עשה מבוקשו, וזרקו בתוך הים את האומן השני — כי ילך אצל הלויתן לעשות לו החלונות. וסיים הרב הקדוש מרוז'ין, כי זאת הוא תוכן ענין מעשה דאחשורוש והמן — ותוקף כל המגילה.

[דברים ערבים]

מהשוואתו של הרבי מרוז'ין מובן, כי המלך שבסיפור הוא אחשורוש; הבנאי — האומן הראשון — הוא מרדכי עליו נאמר "ויהי אמן את הדסה היא אסתר" וכן "כאשר היתה באמנה אתו"; הזגג הקנאי — האומן השני, לשון המן — הוא המן הרשע (שמופיע במגילה אחרי מרדכי ואסתר). מה פשר הדמויות הללו?

נפתח במרדכי הצדיק, הבונה את הארמון מעצי גן המלך: מרדכי הוא הבנאי, שכן דרשו חז"ל על תלמדי החכמים "אל תקרי בנייך אלא בונייך" — לומר כי הצדיקים בונים את בית ישראל. המן, המנסה להשמיד את היהודים, נרמז כאן בזגג השורף ומכלה את העצים שנותרו. העצים של האומן הראשון היינו עצה טובה ואילו עציו של האומן השני הם עצה רעה. המן, גזרתו והנס הגדול שבעקבותיו, הוא בבחינת הפתגם הידוע, שציטטו גם צדיקים: "אחרי שרפה מתעשרים".

בעומק יותר, תיקון המן הוא על ידי מידת אברהם אבינו — "ואנוכי עפר ואפר". באגרת הקודש ט"ו בתניא מבואר, כי הדימוי של אברהם לאפר מבהיר את ריחוקו ממידת החסד העליונה: אמנם העץ והאפר עשויים מאותו חומר עצמו, וכך גם חסדו של אברהם אבינו ומידת החסד האלוקית — אך ההבדל שבין חסד ארצי לחסד אלוקי הוא כמו ההבדל בין עץ אדיר לערמת אפר: האפר עשוי מאותו חומר עיקרי, אך ללא כל צורה ועושר, וללא שילוב היסודות האחרים שבעץ (כמים, אויר ואנרגיה).

הדבר נראה כמקטין ומחליש, כמו המן הטוען כי אין קשר אמיתי בין ה' ועם ישראל. אך דווקא כשמבינים את הפער הגדול שבין העליונים לתחתונים, ניתן ליצור זכוכית מבהיקה — סוד האספקלריה המאירה של משה רבינו (שנתנבא בלשון "**זה הדבר** אשר ציווה ה'"), בבהירות מוחלטת), וסוד "חלוני השקופים" של בית המקדש. כך מבינים את ה' ואת המציאות בבהירות, ו"ליהודים היתה אורה".

כך המן, שדימה לעשות רעה ולחשוף ריחוק שכביכול קיים בין ה' לישראל — חלון (עם הכולל בגי' **המן**) מלשון חילון — גרם את ההפך הגמור והרים את קרן ישראל מעלה מעלה. תיקונו והיפוכו של המן זהו סודו של אחשורוש, "מלך שאחרית וראשית שלו". בתחילה אחרית שלו, הוא האומן השני, אך לבסוף ראשית שלו — ומרדכי היהודי נעשה משנה למלך. ומה עם הספן? הספן הוא סוד ההשגחה הפרטית בסיפור — נֶס מלובש בטבע (שכן, נֵס מי שאמור לטבוע במצולות ים) — מלשון ספון (אור ספון וצפון, אור הסובב כל עלמין).

את המבט החודר הזה על המציאות, המגלה את האור שבתוהו, מסמלים חלונות הלויתן: חלונות אלו רומזות לעיניו המאירות את התהום (ראה איוב מ"א י': "עיניו כעפעפי שחר"), ומגלות בו את ה"רוח על פני תהום — זה רוחו של מלך המשיח".

ביאורי תפלה

איך נגשים להתפלל

אמת ושמחה

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן... אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ... בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה חֹק וְלֹא יַעֲבֹר. אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא הוי' אֱלֹהֵינוּ... עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם... אֱמֶת אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ... אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ... אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן... אֱמֶת מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ...

בברכת "אמת ויציב" יש שמונה פעמים "אמת", ארבע פעמים לפני "עזרת אבותינו" וארבע פעמים בהמשך, כמבואר בזוהר[א] ובדברי האר"י[ב].

יחוד קוב"ה ושכינתיה

אמת ויציב היא ברכת הגאולה, "גאל ישראל", וצריך לסמוך גאולה לתפלה[ג]. מדת האמת היא המחברת גאולה לתפלה, בהיותה "בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין"[ד]. סמיכת גאולה לתפלה היא סמיכת מדת היסוד (הנקרא גואל) למדת המלכות ("ואני תפלה"[ה]), ופנימיות היסוד היא מדת האמת.

סמיכת גאולה לתפלה היא הכוונה הכללית של "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה". לפי הפירוש הרגיל, קודשא־בריך־הוא היינו 'פרצוף זעיר אנפין' (**ו** בשם הוי', המדות המסתיימות ביסוד) ושכינתיה היינו המלכות־נוקבא (**ה** אחרונה בשם הוי').

ויותר בעומק: מבואר שכל סדר ההשתלשלות מתחלק לשנים, עולמות האין סוף והעולמות הנבראים. עולמות האין סוף היינו מעצמות א"ס עד יסוד דאצילות (ועד בכלל), סיום הארת הקו[ו]. העולמות הנבראים היינו ממלכות דאצילות (הנקראת "כבוד נברא", היא ראש ומקור לעולמות בי"ע, כאשר ביחס לעולם האצילות "לית לה מגרמה כלום"), עד למטה־מטה. זהו סוד יחוד קוב"ה (עולמות הא"ס) ושכינתיה (השוכנת בתחתונים), והוא סוד ה"אמת" החוזרת ראש־תוך־סוף[ז].

מגאולת מצרים לגאולה העתידה

מבואר[ח] כי ארבע פעמים אמת הראשונות הן כנגד ארבע אותיות שם הוי' שהתגלה לעם ישראל ביציאת מצרים, וכנגד ארבע לשונות גאולה, וארבע פעמים אמת האחרונות הן כנגד ארבע אותיות שם הוי' העליון שיתגלה לישראל בביאת המשיח, וכנגד ארבע לשונות הגאולה העתידה, "[א] וְהוֹצֵאתִים מִן הָעַמִּים [ב] וְקִבַּצְתִּים מִן הָאֲרָצוֹת [ג] וַהֲבִיאוֹתִים אֶל אַדְמָתָם [ד] וּרְעִיתִים אֶל הָרֵי יִשְׂרָאֵל"[ט].

הגאולה היא גילוי שם הוי' שהוא גילוי האמת — "ושמי הוי' לא נודעתי להם... לכן אמור לבני

נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב שבט תשפ"ה.

א זהר ח"ב ריז, א. וראה לקו"ת בהר מ, א; תורת שמואל תרל"ג ח"ב עמ' תפז.

ב שער הכוונות דרושי ק"ש דרוש ח. פע"ח שער הק"ש פכ"ט.

ג ברכות ד, ב. שו"ע או"ח קיא, א.

ד תניא פי"ג.

ה תהלים קט, ד.

ו "יסוד סיומא דגופא" (פתח אליהו). בפשט, היינו הסיום של התפארת, "תפארת גופא". אך בעומק הכוונה לסיום הארת הקו ששרשו ב"תפארת הנעלם" דאין סוף, וד"ל.

ז ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א "אל"ף רישיה דאלפא ביתא מ"ם באמצעיתה תי"ו בסופה".

ח ראה **בעתה אחישנה** עמ' שט ואילך, וש"נ.

ט יחזקאל לד, יג. ראה רבינו בחיי שמות ו, ח.

ישראל אני הוי' והוצאתי אתכם"[י], ופירש רש"י "ושמי הוי' לא נודעתי, לא נכרתי להם במדת אמתות שבי, שהרי הבטחתים ולא קיימתי... אני הוי', הנאמן בהבטחתי [גילוי מדת אמתות]". והוא סוד שם־הגאולה "אהיה אשר אהיה"[יא] — **אהיה** פעמים **אהיה** = **אמת**[יב]. "אהיה אשר אהיה" היינו "אהיה עמם בצרה זו, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות" (רש"י) — בגאולת מצרים הפך "אהיה" הראשון לשם הוי', גילוי האמת, אבל "אהיה" השני נותר עדיין כהבטחה לא ממומשת עד הגאולה האמתית והשלמה במהרה בימינו, ואז הוא יהפוך לשם הוי' (הוי' דלעילא).

והנה "אין אמת אלא תורה"[יג], "אין אמת אלא צדקה"[יד], היינו "תורה ומעשים טובים", **תורה** ו־**גמילות חסדים** (השוים בגימטריא). ויש לפרש "אהיה אשר אהיה" — "אהיה" הראשון היינו תורה, שהרי לאחר הגאולה הראשונה ממצרים קבלנו את התורה (תכלית יציאת מצרים); "אהיה" השני היינו צדקה, תכלית קיום התורה, וכן הגאולה העתידה תבוא בזכות הצדקה, "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה"[טו] (ודווקא "חסד שאינו של אמת" כדברי אדמו"ר הזקן[טז]).

יחוד אמת ושמחה

שמונה אמת באמת ויציב הן שבע פעמים **אמת** ועוד **באמת** ("ובאמונה"), הכל שוה **י** פעמים **שמחה**! וכן סיום ברכת אמת ויציב היא "מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּ**שִׂמְחָה** רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם" — עיקר השמחה של הנפש האלקית בישראל באה מהשגת אור האמת (**שמחה** = "**סוד הוי' ליראיו**", "**אור עולם**").

והנה, "אין אמת אלא תורה" ו"אורייתא מחכמה נפקת". וכן שמחה היא פנימיות הבינה, "אם הבנים שמחה"[יז]. נמצא שאמת ושמחה היינו יחוד אבא ואמא, "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"[יח]. דווקא בבינה־אמא יש גילוי התענוג (יותר מאשר בחכמה), "גילוי עתיקא באמא"[יט], והנה **תענוג־שמחה** = **אמת־אמת** ודוק.

גאולה ותפלה באמת ושמחה

אמת ושמחה שייכים לברכת הגאולה (אמת ויציב). הגאולה היינו גילוי האמת של ה' — "אין אמת אלא תורה" כנ"ל, ובמיוחד גילוי "תורה חדשה"[כ] בגאולה העתידה. וכן שמחת הגאולה, החל משירת הים "לך ענו שירה בשמחה רבה", ועד "שמחת עולם על ראשם"[כא], "שירו לה' שיר חדש"[כב] לעתיד לבוא בגאולה האמתית והשלמה שאין אחריה גלות[כג].

מתוך האמת והשמחה בברכת הגאולה מגיעים לתפלה, סמיכת גאולה לתפלה. אכן, צריך להתפלל לה' מתוך הנקודה הפנימית שבלב, 'נקודת האמת'[כד], וכן "אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה של מצוה"[כה]. התפלה היא בעצם עבודת התשובה, ועיקר תשובה עילאה היא תשובה משמחה (שמחת הרגשת הקירוב לה', עבודת הקרבן בפנימיות), ולכן יש להתפלל בשמחה[כו].

בפרט, תפלת השבת מוגדרת 'תפלה שמחה'. אולם תלמיד חכם נקרא שבת כל השבוע[כז], וכל

<<<

י שמות ו, ג־ו.
יא שמות ג, יד.
יב אורחות צדיקים שער האמת. שער הכוונות הנ"ל.
יג ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח.
יד תנא דבי אליהו זוטא פ"א. ילק"ש פ' וירא פב.
טו רמב"ם הלכות מתנות עניים פ"י ה"א.
טז אגרות קדש אדה"ז אגרת קח ("נפש השפלה"). וראה שיעור מוצאי כ"ד טבת תשע"ג.
יז תהלים קיג, ט.
יח ראה זהר ח"ג רצ, ב.
יט ראה הגהת הרנ"ש לאוצרות חיים שער עתיק פ"ד. תורת שמואל תרכ"ז עמ' לד.
כ ויקרא רבה יג, ג.
כא ישעיה לה, י; נא, יא.
כב תהלים צו, א; צח, א.
כג שמות רבה כג, יא.
כד על 'נקודת האמת' ראה שיעור אור לד' שבט תשפ"ה.
כה ברכות לא, א.
כו וראה בעש"ט עה"ת פרשת נח נט־ס.
כז לפי זהר ח"ג כט, א.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

נשים חכמניות

קראתי את המאמר 'שררה לאשה' והתפעלתי מהחידוש. אבל אני שואלת, איך בדיוק מרבעים את המעגל? – גם שמירה על תפקידה העיקרי של האשה בביתה, גם פעולה משמעותית בחוץ, גם שמירה על צניעות, וגם על תכונותיה הנשיות. מניסיון והיכרות עם נשים רבות, כמעט תמיד דבר אחד בא על חשבון דבר אחר.

מענה:

התשובה היא פשוטה: האשה הינה "נושאת הפכים" יותר מאשר הגבר, היא יכולה לעשות הכל יחד...

יש ביטוי של הבעל שם טוב "זריזות במתינות"[א], שהוא סוד תיקון הדעת. בדעת יש 'עטרא דחסדים', זריזות, שרש הזכר, ו'עטרא דגבורות', מתינות, שרש האשה. יכולת האשה לעשות כמה דברים יחד נובעת מכך שהיא אינה פועלת בזריזות כמו האיש — שיכול להגיע לפזיזות — אלא במתינות, והמתון בדעתו יכול להקצות לכל דבר כמה שיכול להספיק בו בלי לפגוע בתחומים אחרים. לאיש יש 'משהו לעשות' — בוער לו לגמור היום, ובשבילו זה טבע טוב. אבל לאשה יש טבע אחר — לא צריך הכל לעשות היום דווקא.

הנשים בדורנו יכולות להיות כבנות צלפחד, עליהן נאמר "חכמניות הן, דרשניות הן, צדקניות הן"[ב], ועליהן יש לדרוש את הפסוק "שָׁרֵרְךָ אַגַּן הַסַּהַר [ראשי תבות **אשה**, האשה נמשלה לסהר־לבנה] אַל יֶחְסַר הַמָּזֶג"[ג], כח המזיגה של האשה, שילוב כל תפקידיה יחד במזיגה נכונה, סוד מדת התפארת הממזגת גוונים שונים לשלמות אחת, "כתפארת אדם לשבת בית"[ד] (האשה, עקרת הבית, היודעת מתי להיות בבית ומתי לצאת). **שררך אגן הסהר = מחלה תרצה חגלה מלכה נעה**, חמש בנות צלפחד. חז"ל פירשו "'שררך אגן הסהר', זו סנהדרין"[ה], אך לפי הפשט יש לפרש במיוחד על האשה, וכן לדרוש "שׁררך" מלשון שׁררה (חילוף שי"ן ימנית בשמאלית), נשים כאלה שהשררה ראויה להן.

שרש השררה המתוקנת הוא בשרה אמנו שדעתה מכריעה תפלתו היא מתוך תשובה בשמחה, ענג שבת, תפלה בניגון של שבת קדש. אכן, בשבת גם עם הארץ אינו משקר[כח], כולו אמת וממילא הוא בחינת תלמיד חכם (שהרי "אין אמת אלא תורה", בשבת עם הארץ הוא אמת־תורה על מנת שכל השבוע יקיים "אין אמת אלא צדקה").

א הוספות לכתר שם טוב (קה"ת, הוצאה שלישית) אות רה. ומבואר בספר **מודעות טבעית** עמ' נז ועוד.

ב בבא בתרא קיט, ב.

ג שיר השירים ז, ג.

ד ישעיה מד, יג. ובתרגום יונתן "כתושבחת אתתא".

ה סנהדרין לז, א.

כח ירושלמי דמאי פ"ד ה"א.

ביחס לגברים, "שמע בקֹלה"[ו], והקובעת גם כלפי הקב"ה בדרך "צדיק גוזר והקב"ה מקיים"[ז] ("'על דבר שרי אשת אברם', על פי דיבורה, אומרת למלאך הך והוא מכה"[ח]), וממנה מקבל יעקב אבינו את שמו המלכותי יִשׂרָאֵל "כי שרית עם אלהים [צדיק גוזר] ועם אנשים"[ט].

שלש התכונות "חכמניות, דרשניות, צדקניות" הן כנגד חכמה־בינה־דעת:

"חכמניות" היינו תפקיד האשה בביתה, "חכמות נשים בנתה ביתה"[יא]. פנימיות החכמה היא תכונת הבטול, בטול האשה בכל מהותה לתפקידה העיקרי לבנות את ביתה.

"דרשניות" היינו בפעילות ציבורית, לדרוש את תיקון המדינה כפי שהתורה דורשת וכפי שהתורה נדרשת (על ידי "דור דור ודורשיו"). זו פעולה עם תוקף הנעשית מתוך 'ישות דקדושה', ולכן היא שייכת לבינה (החכמה היא אין והבינה יש), כאשר "בינה יתירה ניתנה באשה יותר מבאיש"[יב]. מכח זה "כן בנות צלפחד דֹּברֹת"[יג] והן יכולות להיות הדוברות של המדינה.

"צדקניות" היינו צניעות האשה ותכונותיה הנשיות[יד], שייך לדעת המנהיגה את המדות, ובמיוחד שש תכונות נשיות מובהקות: צניעות, בושה (הנובעת מירא, "'בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו', זו בושה"[טו]), ענוה, חסידות, טהרה ושמחה.

בהמשך לשאלה הקודמת, האם כוונת הרב רק לתפקידים ציבוריים בתחומי החול, או שמא גם בתחומי הקודש – רבניות, פוסקות הלכה, דייניות וכו'? כיון שהרב מקשר זאת למהפכה השלישית, לימוד תורה לנשים, יוצא מכאן שסובר שגם בקודש, אך בסיום המאמר מתייחס לתפקידים ציבוריים פוליטיים.

מענה:

ראשית יש להבהיר כי המאמר נכתב כפירוש לדברי הרמב"ם בהלכות מלכים, שם מדובר במינוי אשה לשררה על הציבור ולכן עיקר המאמר מכוון לנושא זה של בחירת נשים לתפקידים 'פוליטיים', והוסבר שאכן יש מקום שאשה תהיה בתפקידים ציבוריים.

לגבי משרה תורנית־רבנית, פשוט שהדבר לא שייך לאשה כמינוי רשמי קבוע. זהו תפקידם של רבנים־מובהקים גברים (ואין 'לנשל' אותם). יש להזכיר כי בנוגע לדין הלכה פסוקה היא שאשה פסולה לדון, ואין בזה פחיתות לאשה (בפרט שדין הוא מצד הגבורה ואילו האשה מיוחדת לחסד ורחמים, "תורת חסד" כמו שיתבאר, וכשם שאין להניף חרב על המזבח כך חרב הדין והענישה אינה מתאימה לאשה). לגבי רבנות קהילה וכיו"ב, ככלל הדבר אינו שייך לאשה בקהילה שיש בה גם גברים (מצד צניעות וכבוד הציבור, אכן יש מקום שתפסוק הלכה לנשים כמו בדיני טהרה וכדו', לאחר לימוד היטב ושימוש רציני). עוד נימוק הלכתי קיים בנוגע למשרת רבנות, לפי דברי הפוסקים שמשרה לזמן מוגבל (כמקובל היום במוסדות השלטון) אינה נחשבת שררה, מה שאין כן תפקיד רבני שיש בו קביעות (ואף דין ירושה לדעת הרבה פוסקים).

בתפקידים ציבוריים האשה מגבה את הזכר, כדרך שהיא נבראה להיות "עזר כנגדו", אך בפסקי הלכה אין צורך בגיבוי, עזר כנגדו, אלא תמיכה של הרבנית בבעלה הרב וכיו"ב. אכן, אשה למדנית יראת ה' יכולה בהחלט לפסוק הלכה במקום שאין אנשים, כולל במקום שיש אנשים (ואף רבנים

ו בראשית כא, יב.
ז ע"פ תענית כג, א.
ח רש"י בראשית יב, יז.
ט בראשית לב, כט.
י **חכמניות דרשניות צדקניות** ר"ת **חדצ** = **אמונה**, הערך הממוצע של **ג** אותיות **אשה**. **חדצ** במספר קדמי = **ישראל**. **חכמניות דרשניות צדקניות** = **ד** פעמים **ישראל** (משרש שרה אמנו כנ"ל).
יא משלי יד, א.
יב נדה מה, ב.
יג במדבר כז, ז.
יד **צדק** ר"ת **צניעות דעת קדשים**, "תחלת חכמה יראת הוי' ודעת קדשים בינה", משלי ט, י.
טו נדרים כ, א.

חשובים) שההלכה נתעלמה מהם (כמסופר על הנשים הלמדניות במשפחת אדמו"ר הזקן[טז], וכדבורה הנביאה שהיתה מלמדת את ההלכות לשופטים), ובכגון זה יש לומר "במקום שאין אנשים השתדלי להיות איש".

אחרי כל זה, עיקר יעודה של האשה (לאחר היותה "עקרת הבית") אינו בתחום ההנהגה הפוליטית אלא להפיץ תורה ואמונה בקרב נשי ובנות ישראל, ואף לאומות העולם ('המהפכה השלישית' של נשות ישראל תביא את 'המהפכה הרביעית' לאומות העולם). "אשת חיל" אשר "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה" (ועם זאת "צופיה הליכות ביתה")[יז]. "תורת חסד" היינו "תורה ללמדה"[יח], במיוחד תורת החסידות, המאור שבתורה, "תורה אור" המאירה לעולם על מנת שכולם ילכו באור ה', "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'"[יט] ("בית יעקב אלו הנשים"[כ] והן שתאמרנה לכולם ללכת באור ה').

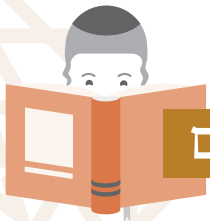
עלינו ללכת לאורם של אברהם אבינו ושרה אמנו (שרה לשון שררה כנ"ל), "הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלֵלְכֶם"[כא] — "אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים"[כב]. כך אמר הרבי מליובאוויטש בדורנו[כג] שכל אחד צריך להיות אדמו"ר, מגדל־אור לעם ישראל ואף לגוים, המקרין אורה ("אורה זו תורה") ומקרב את כל באי העולם לאמונה הטהורה של אברהם ושרה, ללכת בדרך ה' "לעשות צדקה ומשפט"[כד] בחיי היום יום (לא בישיבת בית הדין). זהו עיקר הצורך בדורנו, דור צמא לדבר ה' — שיהיו אנשים ונשים שלמדו הרבה פנימיות התורה בדרך החסידות, היא תורת משיח, אשר בכח האהבה שלהם מאירים את האור כי טוב לכל מבקשי ה'.

על כל גבר להיות אדמו"ר ועל כל אשה להיות אדמו"רית (וידוע שבתולדות החסידות היו גם אדמו"ריות, אשר בצניעות הראויה גם הדריכו גברים). ורמז יפה לאדר ופורים: **אדמו"רית** = **אסתר**, אסתר היתה מלכה־אדמו"רית שלמה. **אדמור** = **מירא**, הוא מרדכי היהודי הרמוז ב"מר דרור, מירא דכיא"[כה]. מרדכי ואסתר הם אבי־הטיפוס של אדמו"ר ואדמו"רית ההולכים בדרך אברהם ושרה.

בסיכום: על כל אשה לשאוף להיות 'בעלת הוראה' לשון מורָה כפשוטה, להורות לבנות ישראל ולכל העולם את אור האמונה בה' אחד ובהשגחה פרטית (בשנה זו במיוחד, **ת**הא **ש**נת **ה**שגחה **פ**רטית), ללמד ארחות צדיקים ושמחה של מצוה (כל מצוות ה' שנשים חייבות בהן ושנהגו בהן), הלכות הבית היהודי (עניני שלום בית וחינוך ילדים). לשם כך הוקם "בית הספר לתורת הנפש" גם לנשים, שתלמדנה במשך כמה שנים להיות 'משפיעות' (יועצות) לבנות ישראל כו'. ברוך ה', ישנן היום כמה וכמה רבניות גדולות וחשובות מאד שממלאות תפקיד זה ומפיצות תורה לאלפים ולרבבות, כן תרבינה! ואז "ובא לציון גואל" (במושגי הקבלה, ציון היינו הנקודה הפנימית שבלב האשה, הראויה לקלוט את אור הגואל־צדק מלכותא קדישא, דא מלכא משיחא) במהרה בימינו אמן.

טז ספר הזכרונות לריי"צ פרק צג.
יז משלי לא, כו־כז.
יח סוכה מט, ב.
יט ישעיה ב, ה. ותרגם יונתן "ייתמרון דבית יעקב".
כ רש"י שמות יט, ג.
כא ישעיה נא, ב.
כב רש"י בראשית יב, ה.
כג שיחת הושענא רבה תשנ"ב.
כד בראשית יח, יט.
כה שמות ל, כג ותרגום אונקלוס שם. חולין קלט, ב.

ו

אָנֹכִי וְהַיְלָדִים

הַמָּדוֹר לְיַלְדֵי יִשְׂרָאֵל

עֲמָלֵק – בְּדַע אֶת בְּאוֹיְבֶךָ

שָׁלוֹם יְלָדִים!

מוּכָנִים כְּבָר לְפוּרִים? תַּחְפֹּשֶׂת כְּבָר יֵשׁ? וּמָה עִם אֲבִיזְרֵי מְחִיַּת הָמָן־עֲמָלֵק? אַתֶּם מְצֻיָּדִים?

רַעֲשָׁנִים וּשְׁאַר כְּלֵי הַהַרְעָשָׁה הֵם וַדַּאי צִיּוּד חָשׁוּב, כָּךְ הוּא מִנְהָג יִשְׂרָאֵל הַמָּסוֹרָתִי הֶחָבִיב עָלֵינוּ, הַיְלָדִים, בַּמּוּבָן. אֲבָל אָסוּר שֶׁנִּשְׁכַּח, הַהַכָּאָה הַמַּכְאִיבָה בְּיוֹתֵר צְרִיכָה לִנְחוֹת בְּעָצְמָה עַל אוֹתוֹ עֲמָלֵק קָטָן שֶׁמִּסְתַּתֵּר בְּתוֹכִי...

לְשֵׁם כָּךְ עָלֵינוּ לְהִצְטַיֵּד בַּכְּלִי הֶחָשׁוּב בְּיוֹתֵר — חֲסִידוּת! מַדּוּעַ? מִשּׁוּם שֶׁכְּדֵי לְנַצֵּחַ אֶת הָאוֹיֵב עָלַי לַעֲרֹךְ קֹדֶם כֹּל עֲבוֹדַת שֶׁטַח מֻקְדֶּמֶת שֶׁל אִסּוּף מוֹדִיעִינִי עַל מְנַת לְהַכִּיר אוֹתוֹ הֵיטֵב. כַּאֲשֶׁר אַתָּה מַכִּיר אֶת הָאוֹיֵב וְיוֹדֵעַ אֶת הַשִּׁיטוֹת בָּהֶן הוּא נוֹקֵט אַתָּה מַגִּיעַ עָרוּךְ וּמוּכָן לַקְּרָב, וְכָךְ אַתָּה יָכוֹל לִגְבֹּר עָלָיו בְּיֶתֶר קַלּוּת. בַּחֲסִידוּת מֻסְבָּרוֹת שִׁיטוֹת הָעֲבוֹדָה שֶׁל עֲמָלֵק וּבְעִקָּר — הַדְּרָכִים לִגְבֹּר עֲלֵיהֶן.

לוֹט אַשְׁפָּה

"הֵי, זוּז מִפֹּה. זֶה הַמָּקוֹם שֶׁלִּי". אֲנִי מְסוֹבֵב אֶת רֹאשִׁי לְכִוּוּן הַקּוֹל הַתַּקִּיף. "מָה פִּתְאוֹם? הִגַּעְתִּי לְפָנֶיךָ כֻּלָּם רַק כְּדֵי לְתָפֹס אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה", אֲנִי מַחֲזִיר.

מַכִּירִים אֶת הַתּוֹפָעָה? אֶצְלֵנוּ בַּתַּלְמוּד תּוֹרָה זֶה קוֹרֶה בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּאוּלַם הַכִּנּוּסִים. כָּל אֶחָד רוֹצֶה מָקוֹם טוֹב, קָרוֹב לַבָּמָה, מִמֶּנּוּ יוּכַל לִצְפּוֹת בַּפְּעִילוּת הַמִּתְכַּנֶּנֶת. לָכֵן הַדָּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁעוֹשֶׂה כָּל אֶחָד מֵהַיְלָדִים הוּא לְהַבְטִיחַ אֶת מְקוֹמוֹ. מַגִּיעִים בְּרִיצָה אֶל הַמָּקוֹם הַנָּחְשָׁק, וּמִיָּד מִתְיַשְּׁבִים אוֹ מַנִּיחִים עַל הַמּוֹשָׁב אֶת הַסְּוֶדֶר אוֹ כָּל חֵפֶץ אִישִׁי אַחֵר. זֶהוּ, 'תָּפוּס'. גַּם אִם נִצְטָרֵךְ לָקוּם לְרֶגַע — מְקוֹמֵנוּ לֹא יֵאָבֵד חָלִילָה.

לָמָּה? מָה הַלַּחַץ? הֲרֵי לְמַעֲשֶׂה נִתָּן לִצְפּוֹת בָּאֵרוּעַ מִכָּל מָקוֹם בָּאוּלָם. מַדּוּעַ בְּכָל זֹאת אָנוּ כָּל כָּךְ לְחוּצִים עַל הָעִנְיָן? כָּךְ פּוֹעֶלֶת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁלָּנוּ. הִיא חוֹשֶׁשֶׁת כָּל הָעֵת שֶׁמִּישֶׁהוּ יִפְלֹשׁ לַתְּחוּם שֶׁלָּהּ וְינַשֵּׁל אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ. הַהַרְגָּשָׁה הִיא שֶׁאֲנִי חַיָּב לִדְאֹג לַמָּקוֹם שֶׁלִּי, וּמִי יִדְאַג

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

לוֹ אִם לֹא אֲנִי? וְשֶׁרַק יָעֵז מִישֶׁהוּ לְהַכְנֵס לַשֶּׂטַח הַפָּרָטִי שֶׁלִּי... זוֹ כְּבָר תִּהְיֶה מַמָּשׁ הַכְרָזַת מִלְחָמָה...

בִּשְׁתֵּי מִלִּים: **אֲנִי פֹּה!**

א' אַתֶּם כְּבָלָם?

בַּבְּחִירוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת לְוַעַד הַכְּפָּה לִפְנֵי חֹדֶשׁ נִבְחַר רָמִי. זוֹ לֹא הָיְתָה הַפְתָּעָה גְּמוּרָה, כִּי רָמִי בּוֹלֵט בְּכָל עִנְיָן חֶבְרָתִי, וְלָכֵן לֹא פֶּלֶא שֶׁהוּא זָכָה בַּבְּחִירוֹת בְּרֹב גּוֹרֵף. אֲבָל הַהַפְתָּעָה בָּאָה כַּמָּה שָׁבוּעוֹת לְאַחַר מִכֵּן, כְּשֶׁהֵחֵלּוּ הַהֲכָנוֹת לְשׁוּק פּוּרִים. רָמִי הִצִּיג אֶת הַתָּכְנִית, אֶת רְשִׁימַת הַדּוֹכָנִים וְאֶת בַּעֲלֵי הַתַּפְקִידִים בְּכָל דּוּכָן. הָאֱמֶת הִיא שֶׁהַתָּכְנוֹן נִשְׁמָע דַּי מָצְלָח, אֶלָּא שֶׁדָּבָר אֶחָד הֵעִיב עַל כֻּלָּנוּ — הוּא בְּכָלָל לֹא הִתְחַשֵּׁב בְּדַעְתֵּנוּ. כְּאִלּוּ הָיִינוּ הַבֶּבּוֹת שֶׁלּוֹ. אִם מִישֶׁהוּ רַק הֵעֵז לְהָעִיר הֶעָרָה אוֹ לְהַבִּיעַ דֵּעָה אַחֶרֶת הוּא קִבֵּל מִיָּד 'מִקְלַחַת' עַל הָרֹאשׁ: "סְלִיחָה, אֲנִי נִבְחַרְתִּי", "אֲנִי פֹּה הַקּוֹבֵעַ", "אַתֶּם לֹא רוֹצִים שֶׁיִּהְיֶה פֹּה שׁוּק?". אֵיךְ אוֹמְרִים הַיּוֹם? "הַבָּחוּר לֹא רוֹאֶה אוֹתְךָ מִמֶּטֶר".

הָאֱמֶת הִיא שֶׁלֹּא רַק רָמִי סוֹבֵל מֵהַבְּעָיָה. אֶצְלוֹ הִיא אוּלַי חֲרִיפָה וּמֻחְצֶנֶת (הַכַּוָּנָה שֶׁרוֹאִים אוֹתָהּ גַּם בַּחוּץ), אֲבָל בְּכָל אֶחָד מֵאִתָּנוּ יֵשׁ קוֹל שֶׁלּוֹחֵשׁ לוֹ: "עֲזֹב אוֹתָם, מָה הֵם מְבִינִים?". בְּתוֹכִי אֲנִי עָלוּל לְהַרְגִּישׁ שֻׁכֻּלָּם טוֹעִים, וְלִרְצוֹת שֶׁלֹּא לְהִתְחַשֵּׁב בְּאַף אֶחָד.

בִּשְׁתֵּי מִלִּים: **אֲנִי הַכֹּל!**

ב' אַתֶּם אֹמְנָם?

שְׁנֵי הַסִּפּוּרִים הַקּוֹדְמִים הִמְחִישׁוּ לָנוּ הִתְנַהֲגוּת שְׁלִילִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית. הַמְּכַנֶּה הַמְּשֻׁתָּף בִּשְׁנֵיהֶם הוּא הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁל הָאָדָם עַל עַצְמוֹ בִּלְבַד. וְהַזּוֹלֶת? הוּא מִבְּחִינָתִי אֵינוֹ קַיָּם. בַּסִּפּוּר הָרִאשׁוֹן אֲנִי גּוֹרֵס: "שֶׁיִּסְתַּדֵּר לוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר", וְאִלּוּ בַּשֵּׁנִי אֲנִי בִּכְלָל לֹא מִתְיַחֵס אֵלָיו.

אֲבָל לַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית יֵשׁ גִּרְסָה שְׁלִישִׁית, גַּם הִיא עֲמָלֵקִית. כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ הָמָן בְּאִישׁוֹן לֵילָה עִם הַצַּעַת תְּלִית מָרְדְּכַי עַל הָעֵץ, נִשְׁאַל עַל יְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: "מַה לַּעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ?". וּמִהֵי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁחָלְפָה בְּרֹאשׁוֹ מִיָּד בְּאוֹתוֹ הָרֶגַע? "לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יְקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי?". בָּרוּר, **אֲנִי הֲכִי מְכֻלָּם!**

בֹּאוּ נִהְיֶה בֵּנִים לְרֶגַע: לְכָל אֶחָד מֵאִתָּנוּ חוֹלֶפֶת לִפְעָמִים מַחֲשָׁבָה עֲקֻמָּה מִסּוּג זֶה. אָנוּ מְשֻׁכְנָעִים שֶׁאֲנַחְנוּ הֲכִי — הֲכִי חֲכָמִים, הֲכִי חֲזָקִים, הֲכִי מֻצְלָחִים וְלִפְעָמִים אֲפִלּוּ... הֲכִי עֲנָוִים...

ג' וּבְךָ וּמֵאֵיךְ נִמְאָס?

בַּמַּחֲשָׁבָה הַזּוֹ יֵשׁ מַשֶּׁהוּ מְסֻכָּן מְאוֹד, אֲפִלּוּ יוֹתֵר מִשְּׁתֵּי הַגִּרְסָאוֹת הַקּוֹדְמוֹת. עֲמָלֵק מַכִּיר אֶת עַם יִשְׂרָאֵל וְיוֹדֵעַ אֶת גְּדֻלּוּתוֹ. עֲמָלֵק גַּם יוֹדֵעַ אֶת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוּא מוּדָע לְכָךְ שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם בָּנָיו הַנִּבְחָרִים, וּבְכָל זֹאת — הוּא מוֹרֵד.

וְאֶצְלָנוּ? אֲנִי מַכִּיר אֶת הֶחָבֵר שֶׁלִּי הֵיטֵב, אֶת הַתְּכוּנוֹת וְהַמַּעֲלוֹת שֶׁלּוֹ,

וּבְכָל זֹאת אֲנִי מַחֲלִיט: בַּתַּחֲרוּת הַזּוֹ אֲנִי מְנַצֵּחַ. נָכוֹן, בְּתוֹךְ תּוֹכִי אֲנִי אוּלַי יוֹדֵעַ שֶׁדַּוְקָא הַפַּעַם אוּלַי הוּא הַמַּתְאִים לַתַּפְקִיד, יוֹתֵר מִמֶּנִּי, וְאַף עַל פִּי כֵן. לַמְרוֹת הַהֶגְיוֹן, מַשֶּׁהוּ עַקְשָׁן בְּתוֹכִי מַחֲלִיט וּמַכְרִיז — אֲנִי יוֹתֵר! לִי מַגִּיעַ!

תֵּן כָּבוֹד!

זֶהוּ. הַתַּחְקִיר הֻשְׁלַם. כָּל הַנְּתוּנִים עַל הָאוֹיֵב מִסְפָּר אֶחָד הִגִּיעוּ לַאֲגַף הַמּוֹדִיעִין שֶׁלָּנוּ. כָּעֵת יֵשׁ לְהָכִין תָּכְנִית לְחִימָה נֶגְדּוֹ. אֵיךְ אוֹמְרִים בַּצָּבָא? הַהֲגָנָה הֲכִי טוֹבָה הִיא הַהַתְקָפָה. תְּקִיפָה יְעִילָה כְּנֶגֶד עֲמָלֵק, זֶה שֶׁקּוֹפֵץ בָּרֹאשׁ עִם ה'מַגִּיעַ לִי', מִתְאַפְשֶׁרֶת כַּאֲשֶׁר נוֹטְלִים מִמֶּנּוּ אֶת כְּלֵי הַמִּלְחָמָה שֶׁלּוֹ וּמִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם לִקְדֻשָּׁה.

אָז בֹּאוּ נִקַּח אֶת הַהַרְגָּשָׁה הַמַּטְעִית הַזּוֹ, שֶׁל "אֲנִי הֲכִי הֲכִי", וְנֵלֵךְ עִמָּהּ צַעַד אֶחָד קָדִימָה. נַנִּיחַ שֶׁהָיִיתִי צוֹדֵק, וְאָכֵן בְּמִקְרֶה זֶה אֲנִי יוֹתֵר מֵהַשֵּׁנִי. הַאִם זוֹ סִבָּה לְהוֹרִיד אֶת הָאַחֵר? הַאִם הַמַּטָּרָה הִיא לְהַבְלִיט אֶת עַצְמִי? לֹא וְלֹא!

הַמַּטָּרָה בְּקִדֻּשָּׁה הִיא לְהַבְלִיט מִישֶׁהוּ אַחֵר — אֶת ה' יִתְבָּרַךְ! אֲנִי מַכִּיר אוֹתוֹ וּמְפָאֵר אֶת גְּדֻלָּתוֹ. כָּל יִתְרוֹן שֶׁאֲנִי מוֹצֵא בְּעַצְמִי מַגִּיעַ אֵלַי מִמֶּנּוּ, וְכָאן הִיא הַהִזְדַּמְּנוּת שֶׁלִּי. כָּכָל שֶׁיֵּשׁ בִּי יוֹתֵר, כָּךְ גְּדֻלָּה הַמְּחֻיָּבוּת שֶׁלִּי לָתֵת וּלְהַעֲנִיק לָאַחֵר יוֹתֵר וְיוֹתֵר.

שֶׁנִּזְכֶּה לִמְחוֹת אֶת עֲמָלֵק בֶּאֱמֶת!
שַׁבַּת־זָכוֹר שָׁלוֹם וּמְבֹרָךְ!

כ"י

ב"ה
שמחה או בלוף
שידור זום מיוחד לכבוד חודש אדר
איך מעוררים את רגש השמחה
באופן פנימי, ולא רק בכאילו
הרב אפרים ארנברג
איך אפשר להכריח אותי לשמוח כשהמציאות כואבת?
הרבנית אורה רבקה וינגורט
חינוך בחיוך - על שמחה אמיתית באתגר ההורות
תורת הנפש
קהילת הלומדים תורת הנפש בנשיאות הרב גינזבורג
להרשמה ללא עלות

בס"ד

התוועדות פורים המסורתית
עם הרב יצחק גינזבורג שליט"א

יום חמישי אור לי"ד אדר
אולם הפנסאים כפר חב"ד 21:30

ברוב שירה וזמרה!

עזרת נשים | שידור חי | סביב שולחנות ערוכים

pnimi.org.il